

Български

БРОЙ 6 | 2023

ЦЕНА – 30 Kč

Режисьорката Вера Немирова

Александър и Константин Владигерови в Прага

Поетесата Димана Иванова

Емил Басат за радостите и тегобите на българската бохемистика

Петя Константинова и нейната „Котешка разходка“

Семинар по български народни танци

Президентската резиденция в Лани

БНУ „Възраждане“
Българска Коледа в Прага
17.12.2023 г., Дом на националните малцинства

Скъпи читатели,

Пред нас е новата 2024 г. Много надежда, светлина и хармония очакваме от нея след завършилата трагично за Чехия 2023 г.

Злото има много лица и едно от тях е лицето на масовия убиец. През декември един 24-годишен изверг – студент по история в Карловия университет – уби 14 души в централната сграда на Философския факултет на университета, а преди това застреля млад мъж и пеленачето му в Клановицката гора, ликвидира и собствения си баща в близкото до Прага градче Хостоун. Кой е убиецът и какви са мотивите му?

Някои медии веднага публикуваха името и снимката му. Не го показвайте и не го назовавайте, призоваваха някои журналисти, той това цели – да стане известен и да има последователи. Името на убиеца трябва да се знае, пишат други. Норвежката журналистка Осне Сайерстад, автор на книгата „Един от нас“ за масовия убиец Брайвик, смята, че злото има конкретно име и за това е важно името му да се знае, да се публикува и да се опише неговата история. Злото може да е обсебило наш съсед или роднина и ние трябва да сме подготвени да се предпазваме, доколкото можем.

Чешкото общество още дълго време ще води дебати и ще спори за това дали трагедията в Карловия университет можеше бъде избегната. Много са въпросите, на

които още не са дадени отговори. Голяма част от тях се отнасят и за закона, регулиращ притежанието на оръжие, който в Чехия е твърде либерален.

21 декември 2023 г. – денят на масовото убийство на невинни хора в Карловия университет, ще се помни като един от най-трагичните дни в чешката история. Това мрачно събитие ни учи да бъдем много по-внимателни и наблюдателни, но и да бъдем заедно и да се подкрепяме в такива моменти.

На коледния концерт, организиран от сдружението на българското малцинство „Възраждане“, бяха събрани дарения, които бяха преведени на Фонда на Карловия университет в подкрепа на семействата на жертвите, учители и студенти, пострадали от стрелбата във Философския факултет.

В настоящия брой ви срещаме с много интересни творци – режисьори, поети, писатели, преводачи, журналисти, артисти, музиканти, художници, всеки от които допринася за утвърждаване на българската култура в и извън границите на България. Припомним си делото на основоположника на българския периодичен печат Константин Фотинов, засягаме и актуалните въпроси за интелектуалната собственост и авторските права.

Приятно четене!

Мария Захариева

Съдържание:

Българската общност 4 - 10

Петя Константинова насели Прага с котки и картини / Българска Коледа в Дома на националните малцинства в Прага / Радост и сълзи побра коледният концерт на сдружение „Възраждане“ / Поезията на Димана Иванова зазвуча над Прага / Празник на фолклора в Стражнице / Бърненският „Вавилон“ / Семинар по български народни танци

Българска следа 11

Дарина Табакова получи поредно признание в Англия

Размисли и страсти 12 - 13

Моето си е мое, чуждото – общо

Българо-чешки връзки 14 - 17

Ивалина Иванова: Изучаването на чешки е свързано с много любов / Емил Басат – всеотдайният приятел на българските преводачи бохемисти

Култура и традиции 18 - 27

„Хитрата лисичка“ на Леош Яначек – за първи път в България / Националните малцинства и театърът / За една запомняща се годишнина на СБП / Братята Владигерови / Гений

Слънчева храна 28

Накратко 29

Годишнини 30 - 31

Основоположникът на българския периодичен печат Константин Фотинов

Пътешествия 32 - 33

Президентската резиденция в Лани

In memoriam 34

Людмил Тодоров

На корицата: Кукерски игри в изпълнение на ансамбъл „Китка“ от Виена. Семинар по български народни танци, клуб „Рубин“, Бърно.

Фотограф: Роберт Вистърчил

Снимки на стр. 2: Здравка Славова и Мария Захариева

Петя Константинова насели Прага с котки и картини

Нашата художничка зала с цветове и радост Българския културен институт. Изложбата ѝ очаквахме цели пет години – след последната, която се състоя в Дома на националните малцинства през 2018 г. и беше организирана от сдружение „Възраждане“.

Откриване на изложбата с участието на Итка Зарубова, Петя Константинова и Володя Гоцев

Как се появяваха картините от изложбата – има ли някоя конкретна история, която те е вдъхновила или разсмяла?

Картините ми обикновено се появяват като резултат от ежедневните емоции и малки случки, пресичащи деня ми. Когато започнах да се подготвям за изложбата, си наумих малко по малко да „колекционирам“ моментните музи, които узряват до готови картини: влюбеният, който тича с букет цветя по улицата, майката, която се е натоварила с няколко торби с коледни подаръци и едва пази равновесие с тях в трамвая... пухкавата дама, която си почива на плажа в Обзор с книга и розе в ръка... Всяка картина е някакво преживяване, което ми е нашепнало да го нарисувам, и когато разглеждам изложбата, сякаш виждам различни мигове от изминалата година... дневникът на една Петя.

Котката е главен герой, но всъщност тук е целият твой свят. С какво е по-различен от света на онази Петя, която преди няколко години ни вдъхновяваше и в Дома на малцинствата в Прага?

Котката винаги е била дом, уют и вярно другарче, което ми помага по-лесно да преглъщам острият ъгли на дните. Винаги съм живяла с котки

Филолог по образование, Петя Константинова и сега ни накара дълго да се усмихваме... Защото в картините ѝ има слънце и радост, а появи ли се отнякъде тъга, тя бързо изчезва, щом прегърнеш котка.

„Котешка разходка“, както се казваше цялото събитие, организирано от Българския културен институт в Чехия, всъщност предложи и богата съпровождаща програма. Първо, по инициатива на самата Петя, в Прага гостува нейният колега – художникът Николай Табаков, който е известен с ръчно изработените си красиви лампи. После дойде ред да бъде представена и книгата на Петя Константинова „Нарисувах ти вечеря“, която е пълна с оригинални интерпретации на любими рецепти от родната кухня. Самото представяне също беше нетрадиционно – гостите имаха възможност да си приготвят течен шоколад под вещото ръководство на Петя именно по рецептата от книгата.

Така че, ако говорим за най-вкусната изложба на 2023 г., ясно е, че това е именно „Котешка разходка“.

Ето какво още ни разказа за картините тяхната създателка – Петя Константинова.

Вълшебният свят на Петя

и не спирам да се учудвам на приспособимостта им към различни обстоятелства и мъдростта, с която приемат изпитанията на котешкия и човешкия живот. За последните няколко години котките у дома се сдобиха и с ролята на детегледачи и чудесно се справят с нея. Ето я и голямата промяна – преди три години се появиха Лора и Митко (явно у нас не само котките се появяват по две накуп).

И може би точно пазвата на децата е онази голяма разлика в света на Петя тогава и Петя сега. С тях се преобръща всичко и се гмурваш в непознати и дълбоки води, но котките чудесно осъзнават през какво преминаваш и неизменно идват да помъркат тогава, когато имаш нужда от утеха, или да те гушнат в леглото, когато имаш нужда да заспиш... дори не разбирам хората, които ме питаха по време на бременността „ама как така сега и бебета, и котки! Няма ли да ги махнеш (котките, не бебетата)?“... та тези мъркащи чаровници са част от семейството – важна за баланса и спокойствието част! И за моя радост – част от света на мъниците, които растат в компанията на животинки и се учат да ги уважават и обгрижват. Та промените се случват винаги по-леко, когато имаш мъркащо другарче. А хубавите промени пък идват с имената на децата... ще видим какви ли още прилики и разлики ще открием след още пет години примерно...

Сама разказваш, че рисуваш „когато падне и на каквото ти попадне“. Как обаче отсъждаш, че нещо нарисувано се е получило и е добро?

Всъщност не зная доколко обективна е моята оценка за определена рисунка... Понякога искрено се изненадвам, когато споделя в интернет рисунка, уловена набързо с няколко щрихи (и за която доста съм се колебала дали е „представителна“, за да я покажа пред аудитория), и получа лавина от реакции на хора, които разпознават своите емоции в нея и я харесват. Когато рисувам, не мисля дали ще се получи, или не. Важен за мен е процесът, защото в него успявам да разтоваря някаква своя енергия, да обуздам и канализирам емоции, да се изразя, да помечтая и да се разтворя в някакъв друг свят,

На представянето на книгата на Петя „Нарисувах ти вечеря“

който често е по-различен и цветен от реалния...

Има ли нещо, което ти се иска да рисуваш, но не събираш смелост, отлагаш го постоянно?

Не мисля. Напротив... ако трябва да се изразя с думи или да кажа някому нещо (в комуникация под напрежение и ситуация с оплетени взаимоотношения, в които някоя от страните е обидена, наранена и неразбрана), ми е много по-трудно да събера смелост и много по-лесно го казвам „рисувайки“ (макар и да няма реална комуникация между двете страни, винаги олеква, като извадиш „трудните думи“ или „викове за помощ“ от себе си върху лист хартия).

Част от изложбата ти са и допълнителни прояви – защо реши така, какво е общото например между лампите на Николай Табаков и твоите картини?

Решението да допълним изложбата чрез съпътстващи събития също се роди спонтанно и непланирано – нещо като коледна програма, в която водеща да бъде хубавата емоция и творческият процес като наслада и предизвикателство. С Ники се познаваме отдавна, имаме общи проекти заедно (като негови лампи, сътворени по мои рисунки) и идеята да съвместим изложбата с ателието за лампи буквално „грейна“ като коледен подарък под елхата на Българския културен институт. Че какво по-хубаво от това човек да си подари хубава емоция и да си „обдоми“ лампа, която

сам е сътворил? Както картините, така и лампите на Ники Табаков са някаква доза уют и вълшебство, която човек би искал да отнесе със себе си. Някаква споделена емоция, някакъв стремеж към приказния свят, някаква замечаност, която грее в лампата или надничата от рамката на картината... някакъв вид магия за всеки дом... Или поне за този, в който ще ѝ се радват и тя ще радва...

А имаш ли желание за нова книга след „Нарисувах ти вечеря“?

Имам желание да продължа да рисувам рецепти, особено такива, които са ме впечатлили от чешката (и не само) кухня и които са различни от традиционните за българската география гозби (какви то основно са рецептите в „Нарисувах ти вечеря“). Където и да пътувам по света, част от екзотиката на новото е местната кухня и има места, чийто вкус още усещам под езика си с наслада и които бих искала да споделя чрез нарисувани рецепти, за да могат и други хора да им се насладят.

Пожелай си нещо за 2024 г.!

Тази година (си) пожелавам здраве и време. Защото едното без другото не може и защото са ни нужни и двете съставки, за да изградим всичко останало, което ни е на сърце.

Благодарим за възможността да оставяме и ние котешки стъпки в твоя свят!

Интервю на **Красимир Проданов**

Българска Коледа в Дома на националните малцинства

Учениците от БНУ „Възраждане“ с Дядо Коледа

Коледа! Един от най-светлите християнски празници! С него винаги идва надеждата, че ще ни се случи нещо по-добро и по-хубаво. В очакване сме на най-святата и магична нощ и на изгряването на Витлеемската звезда.

В нашето училище „Възраждане“ в Прага подготовката за коледното тържество започва повече от месец преди празника. Вълнението и притеснението са големи! Как ще се справим и дали Дядо Коледа ще дойде и тази година, за да зарадва децата с подаръци. И разбира се, най-малките ни ученици се вълнуват най-много.

Седмица преди тържеството първокурсниците и второкласниците изработват по време на коледната работилница красиви коледни и новогодишни картички. С големите ученици украсяваме коледната елха. Репетираме стихове, сценки, учим коледни и новогодишни песни, припомняме си коледарските наричания и благопожелания, украсяваме залата, подготвяме подходящи декори и реkvизити, приготвяме и нашите красиви български носии, за да грейнат очите на децата по време на празника.

На 17 декември залата в Дома на националните малцинства в Прага се оказва малка, за да побере всички присъстващи. И ето, че идва време да поканим скъпия гост с песен на уста: „Кой ще дойде в този час?“ Някои го наричат Дядо Коледа, други – Дядо Мраз. Зън, зън, зън, звънят звънчетата и на прага се появява добрият старец с пълен чувал с подаръци. Но още много препълнени чували с дарове са оставили под елхата верните му

помощници – джуджетата. Настаняваме Дядо Коледа да седне близо до коледната трапеза и започва представянето на всеки клас.

Учениците от първи клас, облечени в народни носии, ни припомнят любими български коледни песнички. След това всички заедно запяват „Шаро и първият сняг“ и „Новогодишна песен“. Разтуптяват се сърцата на малки и големи.

Във фолклорни костюми са и учениците от втори клас. Момичетата, подредени около трапезата, ни разказват за традиционните български обичаи на Бъдни вечер, а момчетата са малки коледарчета и наричат за здраве, берекет и благополучие. Накрая всички ни изпяват известната „Новогодишна песен“ („Снежинки разстилайте“) по текст на Леда Милева и музика на Петър Ступел.

Третокласниците рецитират стихотворения с коледна тематика и пет

коледарската песен „Стани, нине, господине“. Пети клас представя сценка в стихотворна форма за елхата и горските обитатели, децата ни запознават и с легенди за коледното дърво и за Дядо Коледа. Учениците от шести клас разказват за коледните празници, за трапезата на Бъдни вечер и Коледа. Оживяват моменти от традиционните български обичаи, свързани с тези светли дни...

Четвърти и седми клас поздравяват Дядо Коледа и публиката с любимата си коледна песен „Коладе, ладе“ по текст и музика на Добри Христов и рецитират стихове за празника.

На сцената излизат нашите певици Виктория и Магдалена от шести клас и запяват песента „Зимна радост“ по музика на Морис Аладжем и текст на Кръстю Станишев. И малки, и големи пригласят на солистките.

Дядо Коледа е щастлив, че на 1200 км от България учениците, учителите и родителите от БНУ „Възраждане“ уважават и почитат българските традиции. Идва и дългоочакваният момент – раздаването на подаръци. Всички учители се втурват да помагат на Дядо Коледа, за да може той по-бързо да изпразни пълните чували и да потегли към българските деца от съседните на Чехия държави. На финала следва общата снимка с Дядо Коледа, запаметяваме с фотоапаратите си още много прекрасни моменти и накрая всички заедно се събираме около коледната трапеза.

Мария Захариева

Учениците от първи клас изпълняват любими коледни песни

Радост и сълзи побра ведно коледният концерт на сдружение „Възраждане“

Организиран с любов от сдружение „Възраждане“ от далечната вече 2004 г., та до днес, преживял ковид и много други сътресения, той никога не се беше сблъсквал с толкова тежки обстоятелства... но пък провеждането му донесе дълбоко удовлетворение. А на многобройната публика – почти пречистване в трудните предколедни дни.

Участниците в концерта посветиха изпълненията си на благородна кауза

Сякаш заживяхме в зловещ трилър преди празниците –

изстрелите, които отекнаха не просто в сградата на Философския факултет на Карловия университет на 21 декември, нанесоха тежка рана на всички ни. При това в навечерието на Рождество Христово...

Досещате се, че провеждането на концерта, който вече 20 години сдружение „Възраждане“ поднася като подарък на всички свои приятели и почитатели на музиката, увисна на косъм. Подготовка, програма... с един замах трагичните събития изтриха всички планове. Хората от дружеството обаче събраха все сили, превъзможнаха обстоятелствата и в крайна сметка концертът се състоя... и ще бъде запомнен от мнозина!

Суковата зала на Рудолфинума се изпълни с хора

В точния момент се роди и идеята сумата от даренията за вход да бъде преведена на Фонда на Карловия университет в подкрепа на семействата на жертвите, учители и студенти, пострадали от стрелбата във Философския факултет. Така че в красивия

храм на музиката отново заживяха и надеждата, и вярата... Укрепиха ги красивите изпълнения на музикантите, които в движение промениха програмата. Концертът започна с 12 вариации *Ah vous dirai-je, Maman* К 265 от Моцарт, които бяха изпълнени от младия пианист Мартин Дропа. Последва прекрасната „Песен“ от „Българска сюита“, оп. 21 на Панчо Владигеров в изпълнение на цигуларя Михаел Форщ и пианистката Джехи Джун. Кристиан Мрачек и Павол Праженица представиха Концерт за цигулка оп. 53 на Антонин Дворжак. Следваха Библийските песни на Дворжак – дълбоко религиозен, композиторът ги създава по превода на Ян Хус на Кралицката библия. Прави го в особено труден момент от живота си, след смъртта на негови колеги и приятели, сред които и самият Чайковски. Дворжак ги композира точно преди Великден. Сакралните текстове на песните, в изпълнение на мецосопрана Михаела Займи, баритона Михаел Кубичка и пианиста Павел Ворачек, внесоха утеха в залата и спомогнаха сърцата на публиката да се изпълнят със смирение и почитание.

И след антракта концертът продължи да радва и вълнува

Публиката се наслади на Концерт-на полонеза оп. 14 от Давид Попер в изпълнение на виолончелиста Мартин Хоудек и пианиста Павол Праженица, на Скерцо оп. 20 от Шопен, което изсвири брилянтно Павол Праженица, както и на арията на Юлия от операта на Дворжак „Якубинецът“ в изпълнение на Михаела Займи и Павел Ворачек. За да дойде и вълнуващият финал с „Хоро“ от Две български парафрази за цигулка и пиано от Панчо Владигеров, което изсвириха Михаел Форщ и Джехи Джун.

Всички музиканти заслужиха и усмивките, и аплодисментите на публиката. Изтъкнати артисти или млади надежди, всички те създадоха топлата атмосфера, от която имахме нужда в този момент. Струва си да се отбележи например, че мнозина от изпълнителите са носители на чешки и международни награди. Цигуларят Михаел Форщ, в чито вени тече и българска кръв, и тази година ни развълнува с изпълнението си на творби на известния български композитор Панчо Владигеров.

Хубавото е, че концертът, който дружество „Възраждане“ организира вече 20 години, събира различни народности; в програмата тази година имаше изпълнители от българското, словашкото и сръбското малцинство, както и чешки музиканти. Имаше гост дори от далечна Корея в лицето на Джехи Джун.

Дано 2024 г. донесе по-светли мигове и обстоятелства

И нали Коледа отваря сърцата ни докрай, всичко завърши с дарението към Фонда на Карловия университет – събраната сума от 12 437 чешки крони отиде по предназначение. А ние си пожелахме догодина обстоятелствата да са радостни, изпълненията – пълни с веселие, а самите ние – истински щастливи.

Красимир Проданов

Снимка: архив на сдружение „Възраждане“

Поезията на Димана Иванова зазвуча над Прага

На 4 декември в Дома на националните малцинства в Прага се състоя литературна среща с поетесата Димана Иванова. Тя беше в рамките на Дните на българската култура, които сдружение „Възраждане“ провежда ежегодно в чешката столица.

Поетите Йозеф Страка, Димана Иванова и проф. Бронислава Волкова на представянето на стихосбирката „Гранични пейзажи“

Димана Иванова е доктор по сравнително литературознание от Карловия университет в Прага. Наред с авторските книги, които пише, тя е съставител и преводач на Антология на съвременната чешка поезия „Гласове от сърцето на Европа“ (изд. „МегаПринт“), която е издадена с подкрепата на Министерството на културата на Чехия. Благодарение на нейния превод оживяват гласовете на 23-ма съвременни чешки автори.

Творческият път на Димана Иванова е тясно свързан с чешката столица, така че лесно може да се предположи защо галерията в Дома на националните малцинства се изпълни с толкова много хора в декемврийската вечер. Поредното литературно събитие на пражкото българско сдружение „Възраждане“ се подписа и върху културния календар на разнолика Прага – в залата присъстваха чешки и словашки поети, преводачи, университетски преподаватели, художници, режисьори. А и студът, обхванал Чехия, допринесе атмосферата да е именно като за поезия! За чешките и словашки гости на събитието превеждаше Васил Самоковлиев.

Централна тема на вечерта беше „Гранични пейзажи“ (Pohraniční krajiny) – новата двуезична стихо-

сбирка на Димана Иванова, която излиза с логото на бутиковото издателство *Explorer Editions* на чешки и английски. Затова и първа в събитието се включи поетесата проф. Бронислава Волкова – издател на книгата, която обясни, че с Димана ги свързва вече десетгодишно поетично приятелство.

За темите, по които пише поетесата, разказа чешкият поет и писател Йозеф Страка. „Стихотворенията на Димана Иванова – заяви той – интригуват още от първия ред със своята сетивност и направо чувственост, а

също и с характера на места и градове, които носят“.

Интересен експеримент предложи водещият на вечерта Красимир Проданов – стихотворение на поетесата прозвуча последователно на чешки, английски и български, за да усетят всички присъстващи и колко богат е поетичният свят на Димана Иванова, и колко вдъхновение са вложили в пресяждането му нейните преводачи.

Стиховете на нашата поетеса всъщност звучат вече на 13 езика. Попитана на кой от тях се дочува най-добре същността им, тя категорично заяви, че това е българският. Пак на България е посветена и последната стихосбирка на Димана Иванова, наречена „Розово слънце“ (изд. „Ерго“), излязла с финансовата подкрепа на Столична община. Написана след дълго странстване в Чехия, Словакия, Германия, Белгия и Великобритания, тя е изпълнена с добре познати места от София, Пловдив, Варна, Прага, Брюксел и др., превърнали се във вдъхновение за твореца.

Пражката вечер на българската поетеса завърши по най-добрия начин – с двуезичен рецитал, на български и на чешки, което даде повод и за аплодисменти, и за прегръдки, и за много автографи.

Красимир Проданов

Стиховете на Димана Иванова намериха много нови приятели в Прага

Празник на фолклора в Стражнице

Танцьорките от „Пирин“ на Международния фолклорен фестивал в Стражнице

България си има Копривщица – синоним за фолклор от извора и за богатство на танците и песните, съпровождани българите от векове и формирали българската душевност. За Чехия подобно място е Стражнице – малко градче в Южна Моравия на границата със Словакия, където ежегодно се стичат почитателите, любителите и поддръжниците на

чешкия, моравския и словашкия фолклор. Там възниква един от най-старите фолклорни фестивали, чието първо издание е през 1946 г.

Празникът на фолклора в Стражнице тази година се проведе от 27 до 30 юни. Няколкото летни дни са изпълнени винаги с веселие, радост, емоции, багри, усмивки и незабравими срещи. Освен състави от цяла Чехия

в Стражнице участваха и фолклорни формации от Словакия, Унгария, Нидерландия, Южна Корея и САЩ.

Тази година след продължителна пауза в програмата на Международния фолклорен фестивал в Стражнице беше възобновен концертът, посветен на културното наследство на националните малцинства, които живеят на територията на Чешката република.

Тазгодишната програма на националните малцинства, наречена „Роден край“ (Domovina) беше много пъстра и богата. В нея взе участие и танцовият състав „Пирин“ от гр. Бърно, който е чест гост на фестивала. Пиринци се представиха с буйната шопска сюита „Ой шопе, шопе“ по хореография на Галя Милева и плениха публиката с красивите си народни носии и с ритмичното многообразие на българския фолклор.

инж. Георги Георгиев

Снимка: архив на сдружение „Пирин“

Бърненският „Вавилон“

От 8 до 16 септември в Бърно се проведе 16-ото издание на Дните на националните малцинства „Вавилон-фест“ (Babylonfest), организиран от асоциация „Вавилон“.

Според известния мит хората в древния Вавилон решили да изградят кула чак до небето. Това не се харесало на Бога и той им отнел общия език. Хората започнали да говорят на различни езици, вече не можели да се разберат помежду си и планът им за Вавилонската кула пропаднал.

В днешно време обаче всяка година през септемврийските дни град Бърно

се превръща във Вавилон, който има съвсем противоположен смисъл – всички се разбират, общуват, веселят се, пеят и танцуват. Така изглежда фестивалът „Вавилонфест“, който е средище на културата на всички национални малцинства от Южна Моравия. В продължение на една седмица жителите и гостите на Бърно имат възможността да посетят много събития от богатата програма на фестивала.

Фестивалът тази година беше открит с концерт с класическа музика в красивата зала на Дитрихщайнския дворец.

В Музея на ромската култура се проведе среща под надслов „Живеят сред нас“. На нея гостуваха забележителни личности с богат житейски опит от гръцкото, хърватското и ромското национално малцинство.

В турнира по боулинг отборите премериха силите си, а в парка „Лужанки“ бе засадено символично дървото на разбирателството.

Музикално-поетичната вечер беше с участието на преводача от унгарски Роберт Свобода, носител на наградата Magnesia Litera, и с преводача от

немски Моймир Йержабек.

В пъб куиза научихме интересни и любопитни факти за държавите, от които произхождат мнозина от нас.

Кулминацията на фестивала беше през съботния ден, който започна с пъстро дефиле из централните улици на Бърно и бе съпроводен с многообразни танци на централния площад. Цял следобед продължи главният концерт в парка „Лужанки“, който участниците във фестивала изпълниха с песни, танци и пъстроцветни носии, с традиционни ухаещи ястия и напитки. Българският фолклор беше представен от танцовия състав „Пирин“ и от детския състав „Китка“ от Бърно. Фестивалът завърши с концерт на гръцката група „Мидрос“ от Будапеща.

Макар и да говорим на различни езици, макар и стъпките на танците ни да са различни, макар и ястията ни да имат различен вкус, ние се разбираме, уважаваме и се сприятеляваме. Днешната Вавилонска кула няма да се срути.

инж. Георги Георгиев

Снимка: Роберт Вистърчил

Семинар по български народни танци

На 7 октомври 2023 г. в Бърно се проведе традиционният семинар по български народни танци, който ансамбъл „Пирин“ организира вече 20 години. Целта на семинара от самото му начало е да запознае широката общественост с културата на България и да популяризира нейния фолклор. Основната програма на семинара включва изучаване на различни българските хорá, а съпроводната – дегустация на местни български специалитети – традиционни български ястия и вина.

Обща снимка на танцовите състави от Чехия, Австрия и Полша

Семинарът се провежда под отличното ръководство на инж. Георги Георгиев – ръководител на танцов състав „Пирин“, и с подкрепата на останалите членове на състава. Това е отлична възможност да научите нещо ново за България, да се запознаете с основите на българските народни танци и да прекарате времето си с много приятни и емоционални хора, каквито са българите.

И тази година семинарът се проведе в бърненския културен дом „Рубин“ и привлече както редовните посетители, привърженици и приятели на пиринци, така и нови кандидати, които тепърва откриват красотата на българския фолклор.

През изминалите години имах късмета да присъствам редовно на тези семинари като гост, а тази година за първи път участвах вече като член на ансамбъл „Пирин“. Моят път към хорáта беше индиректен. Баща ми беше българин и запален танцьор, участваше в българския танцов състав в Острава през 50-те, 60-те и 70-те години на миналия век. И майка ми, която беше чехкиня, обичаше да танцува. Любовта към българския фолклор обаче растеше в мен постепенно.

Винаги са ми харесвали семинарите по български танци, организирани от „Пирин“. Чувствах се съпричастна към всичко, което се разиграва на сцената, наслаждавах се на приятната компа-

ния, танцувайки под ритъма на българска музика. Още след първото си участие в семинара исках да се присъединя към танцов състав „Пирин“, но това стана 10 години по-късно.

Вече повече от година се включвам активно в различни мероприятия и концерти. Участията с ансамбъл „Пирин“ ми носят толкова много радост! Днес аз съм негов щастлив и благодарен член. А всичко започна на първия семинар...

Семинарът винаги е една много приятна среща с българския фолклор. Организиран е така, че постепенно да усвоите няколко български танца. Започва се от основните стъпки и от по-лесните хорá. Всички участници се хващат за ръце, постепенно учим стъпките, добавяме други, докато се получи цялото хорó и след това го изиграваме заедно. И преминаваме към следващото. Ръководителят на състава Георги Георгиев е много енергичен танцьор, добър учител и ентузиаст, който лесно предава страстта си към българските танци на хората около себе си. Във всеки един момент се усеща любовта му към танца и любовта му към България.

През цялата съботна сутрин, когато се провежда семинарът, сте заобиколени от приятни хора, които имат отворени сърца и любезно ви съпровождат.

Семинарът и запознаването с българския фолклор винаги кулминира по време на тържествената вечер,

която е истински празник на българската култура. Тази година наши гости бяха ансамбъл „Китка“ от Виена и ансамбъл „Иглика“ от Краков. Колегите от Полша ни зарадваха с уникални хореографии. Членовете на ансамбъла са предимно поляци и са над 80 души. Те не само танцуваха страхотно, но и очароваха публиката със завладяващата си енергия и красивото пеене.

Гостите от Виена участваха както с танцовия си, така и с вокалния си състав. Те представиха и невероятни кукерски танци с оригинални кукерски маски. А ние, танцьорите от „Пирин“, изпълнихме Тракийска ръченица и Тракийска китка. В концерта взе участие и детската танцова група „Китка“ от Бърно с няколко хорá от различни фолклорни области.

Представянето на ансамбъл „Иглика“ беше под съпровода на техния отличен оркестър, който след концерта свиреше по време на забавата. За доброто настроение на публиката се погрижи DJ Дими от Виена. Тази година той внесе нов елемент във вечерта – конкурс за танцови двойки, който спечелиха нашите колеги от полския ансамбъл „Иглика“ от Краков. Забавата продължи до ранни зори.

И догодина през есента планираме отново нашия семинар. Заповядайте в Бърно и се насладете на една прекрасна събота с българския фолклор – чакаме ви! А вие очаквайте много интересни изпълнения с нови хореографии!

Анета Иванова

Ансамбъл „Китка“ от Виена

Добринка Табакова получи поредно признание в Англия

Добринка Табакова отдавна е част от музикалната общност на Острова. Нашата композиторка живее в Лондон още от началото на 90-те години, като кариерата ѝ е изпъстрена с чудесни моменти. Наскоро тя стана носител на годишното отличие на Британския съюз на композиторите за своето произведение „Рояк Фанфари“.

Добринка Табакова

Свири от 7-годишна

Голям талант още от детските си години, Табакова постига първия си голям успех едва на 14, когато печели музикален конкурс в австрийската столица. Лондон се превръща бързо в неин втори дом. Табакова завършва Guildhall School of Music & Drama и получава докторска степен в специалност „Композиция“ от „King's College“ в Лондон. Особено специална за нея е 2002 г. Творба на 22-годишната млада жена спечелва конкурса за химн за честванията на златния юбилей на кралица Елизабет II. „Възхвала“, както се казва произведението, е изпълнено в катедралата „Сейнт Пол“. Следват още много успехи, като творби на Добринка Табакова са изпълнявани в страни като Италия, Германия, Франция, Австралия и разбира се, в родната ѝ България. Нашата композиторка посяга смело и към българското културно наследство – тя например

пише музика по стихотворението „Звездна нощ“ на Вазов.

Още успехи

Друг своеобразен връх в кариерата на композиторката с български корени е номинацията за наградата „Грами“. Получава я преди десетилетие за своя дебютен авторски диск, наречен „Струнни пътеки“. Тогава световните медии сипят множество суперлативи за българката. „Табакова пише с обезоръжаваща естественост и ентузиазъм“, пише например BBC Music Magazine.

През 2016 г. нейна кантата открива тържествата по случай 400-годишнината от смъртта на Шекспир – това се случва в английския град Стратфорд на Ейвън, в катедралата, където е гробът му.

И още един успех на Добринка Табакова – през 2019 г. нейната композиция „Векове медитация“, която се

изпълнява изключително в катедралата, попада в класация на единайсетте най-популярни произведения, писани през последния четвърт век.

Откърмена е с музика

„Вкъщи имахме голяма колекция от плочи – спомня си родената в Пловдив музикантка в едно интервю за сайта „Българка“. – С дядо ми често слушахме Бетховен, Брамс, Моцарт. Така на 7-годишна възраст поисках да започна уроци по пиано.“

Сега Добринка Табакова има възможност да работи с друга българка в Англия. Новия си албум тя записва с оркестъра „Хале“ в Манчестър, чийто диригент е Деляна Лазарова. Творбата „Рояк Фанфари“, за която Табакова получи и отличие от Британския съюз на композиторите, е писана по поръчка именно на този оркестър и българския му диригент. В работата по албума се включват известни музиканти като виолиста Максим Рисанов и виолончелиста Гай Джонс-тън. Отзивите от критиката са повече от добри.

Признанието е най-добрата оценка

За получената сега награда Добринка Табакова написа в профила си в социалните мрежи: „Признанието от колеги е най-големият комплимент и съм безкрайно развълнувана...“ Композиторката описва с възлнение самата статуетка – приела вида на Евтерпа, гръцката муза на пеенето и лирическата поезия. Изработена от солиден бронз, тя тежи внушителните три килограма, споделя Табакова.

Престижното британско специализирано издание за класическа музика „Грамофон“ публикува през юли тази година статия за успешния творчески път на младата българска композиторка.

Красимир Проданов

Моето си е мое, чуждото – общо

Заклучваме своето, а на чуждото гледаме като на наше

Милата родна сентенция е с дълбоки корени – здраво оплетени в народопсихологията, както би казал известният наш учен Марко Семов. Навремето той създава в Софийския университет именно специалността „Народопсихология“ – и на практика полага основите на една несъществуваща дотогава наука.

Професорът по журналистика много обичаше да препитва по време на изпит студентите си за техния произход. Просто това му казваше много за самите тях... А българинът наистина е необикновено явление и с национален характер, който се измъква от всички рамки. Един от признаците за това е отношението към собствеността.

Собствеността по време на социализма

Много се е изговорило за пораженията, нанесени от социалистическата епоха върху съзнанието

ни – особено с окрупняването на предприятията и национализацията. В рода ни например се разказва горчива история за изземването на земя и собственост, което превърнало предците ни и в сиромаси, и в хора, наранени от грубостта на епохата. А и светлата идея, че всичко ще е общо, за да може и поравно да се разпределя, бързо-бързо се оказва несъстоятелна. Исторически източници, които го демонстрират, има много.

Точно това сладостно състояние, че кътаме собствените си неща, пък е най-нормално чуждите да са и наши, сякаш е оцеляло до днес – среща се често, особено в областта на интелектуалната собственост или авторските права. В това отношение интернет и изобщо възможността да черпим сякаш до безкрай музика, филми, клипове и какво ли още не, се оказва като Кутия на Пандора. Веднъж онлайн... завинаги онлайн, ако перифразираме неизвестния мъдрец.

Безплатният интернет

Най-големите поразии по отношение на авторски права по правило у нас са именно в необозримата световна мрежа. До степен, че малко по малко престанахме да приемаме за нормално да плащаме за усилията, които полагат художници, дизайнери, автори на текстове... може да добавите в този списък още доста творчески професии.

Почти като шега ми прозвуча и на мен молбата да преведа няколко книги от чешки египтолог – български проект предвиждаше да бъдат публикувани безплатно в Мрежата. „Безплатно за мен или за авторите на проекта?“, опитах се да се пошегувам, получавайки офертата... „М-м-м, няма да получиш хонорар!“, дочух невярващо отговор.

Всъщност първият логичен въпрос, който ми хрумна след това, е дали авторите на проекта са уредили отношенията си със създателя на книгите или неговите наследници. Оказа се, че... и те няма да получат хонорар, тъй като българската страна предвиждала да публикува въпросните трудове под формата на цитати, така че да няма авторски права за плащане.

Естествено, поблагодарих и пожелах възпитано успех, преди да сложа край на разговора... но следващите дни и седмици взеха да ми се набиват на очи много подобни случаи. И във

Парите оправдават днес всяко действие, всяка постъпка

всички тях ставаше дума за едно и също – някой присвоява информация или авторски труд с цел да го използва в своя полза. При това засякох такива случаи от страна на държавна агенция, успешен некомерсиален проект, творческа организация... опитвам да ги изредя без имена и подробности, но в крайна сметка, ефектът винаги е един и същ! Отнемането на чуждия труд в собствена полза.

Българинът всъщност уважава собствеността

И това е безспорно – всеки родител, да речем, прави невъзможното, че да остави на детето си жилище. На шега дори казваме, че да имаш апартамент у нас, това е титла... колкото и да се увеличи хората с такива титли през последните десетилетия. Една имотна статистика от периода в края на ковид пандемията уточнява, че нашенци имат средно по 2,2 жилища, което ги прави сред най-имотните в Европа. Данните са на консултантска компания Knight Frank. Хората, които живеят в Чехия и са запознати с цените, добре разбират колко голям успех е това.

„Всичко мое нося със себе си“ казва обаче Цицерон и сякаш улучва много вярно къде се ражда проблемът. За мнозина от нас реална собственост може да е само тази, която се основава на материалното – с други думи, ръка да пипне, око да види... Това обяснява например защо безкешовите плащания преживяват у нас много по-бавен растеж, отколкото в страни

Народопсихологията е способна да обясни много наши действия

като Чехия. Специално страхът от невидимите трансакции се основава и на многото недоверие, натрупано вследствие на какви ли не измами през годините. Но точно това носи и следващо поражение в областта на народопсихологията. Постепенно онези неща, които не са за пипане, а за гледане или четене, станаха безплатни благодарение на интернет. Когато пък творците се опитаха да обяснят, че и това струва пари, срещнаха по-скоро неразбиране. Всъщност дори една професия като журналистиката пострада – в наше време сме свикнали новините да са безплатни. А само допреди едно поколение класическите източници на информация струваха нещо – предавахме си вестниците и списанията, които бяха кът, от ръка на ръка, но те

съществуваха именно заради тиража си.

Технологиите днес са други

Дигиталният маркетинг е мощен съвременен инструмент и именно той налага нови и модерни платени продукти, но в целостта си все още битува представата, че онова, което е изкуство, култура, визия, стига да е качено в интернет, е безплатно. Така се раждат такива недоразумения като това дизайнер да обяснява на бившите си съдружници, че сътворените от него визии са с авторски права... при това в успешен проект, награждаван и в общоевропейски план.

Очевидно философията на безплатното е дълбоко вкоренена в нас, след като за нея има дори песен... „Моето си е мое“, пее Екстра Нина, при това показателно в жанра на попфолка, който също се превърна почти в религия у нас... „Не си търси кошмара, билет към ада давам ти, но първо си плати“ – звучи почти като заплаха, нали!?

Имаме обаче да учим още много – например за това, че със своите пари подкрепяме онзи, който е създал един или друг продукт. Осигуряваме му прехраната и се грижим за неговото съществуване като автор, творец, художник или писател. Без да говорим за моралната стойност на това да осъзнаваме чуждия принос в цялостната картина. Тук вече обаче говорим за общество, в което трудът и талантите на другите са на пиедестал.

Дано го доживеем.

Красимир Проданов

Моралното поведение сякаш е излязло от употреба

Изучаването на чешки е свързано с много любов

Казва го Ивалина Иванова – тазгодишната българска победителка в конкурса „Сузана Рот“ „С чехите се разминаваме в грижите за миналото“, сподели младото момиче след първото си посещение изобщо в страната. Но пък поводът ще запомни за цял живот... Ивалина, която е студентка по бохемистика в Софийския университет „Св. Кл. Охридски“, спечели в конкуренцията на още шестима участници престижната надпревара за млади преводачи, организирана по традиция от Чешките центрове и Чешкия литературен център. Откъсът и тази година беше едновременно интригуващ и труден – от романа на Анна Беата Хаблова *Stěna*. Така Ивалина Иванова получи възможност да натрупа допълнителен опит на кратък уъркшоп в Прага, а после да присъства и на семинар за бохемисти от цял свят в Оломоуц. Точно там ѝ зададохме тези няколко въпроса...

Нашето момиче получава поздравления от Ян Зикмунд от Чешкия литературен център

Здравей, как ти се стори Чехия – ти я видя за първи път след конкурса „Сузана Рот“?

Да, това беше първото ми посещение в Чехия. Разбира се, бях много очарована от архитектурата на Прага и Оломоуц. В Прага имаше доста туристи (особено около емблематичните за града места), но беше достатъчно просто да отбия в някоя странична уличка и имах усещането, че съм се пренесла в друго време. Ако трябва с две думи да опиша разходките си по малките улички в центъра на Прага, то те биха били „магическо усещане“.

Разкажи ни за самото си участие – трудно ли се реши да се включиш и дали си мечтаеше да спечелиш?

Не бих казала, че съм взела решението трудно. Предходните две години също имах голямо желание да взема участие в конкурса, но все не се решавах на това поради липса на увереност. Тази година мои колеги от университета ме посъветваха просто да опитам и да изпратя своя превод. Радвам се, че ги послушах, защото самото участие в подобни конкурси, без значение от това какъв е резултатът,

дава незаменим опит в полето на превода, но и ти позволява да разбереш нови неща за самия себе си.

Първата част от пътуването ти в Чехия след спечелването на първото място включваше кратък семинар в Прага – какво ти се запечата в съзнанието от него?

Самият семинар беше много ползотворен и интересен. Най-ярко запечатано в съзнанието ми е впечатлението, което ми оставиха преводачката, която ръководеше се-

минара (Катержина Клабанова, б. а.), както и самата авторка на книгата, от която превеждахме откъс. Винаги съм оставала възхитена от срещите си с хора, които не просто са натрупали знания и опит в дадена област, но и остават земни и приветливи като хора. Хора, които не просто създават, но и творят, защото влагат любов в това, което правят.

И изобщо, ако сравниш двете страни – България и Чехия, какво би отбелязала, кое е най-голямото разминаване между тях според теб?

Беше доста интересно да наблюдавам и откривам прилики и разлики между двете държави. За мен най-интересни бяха определени разминавания в различни аспекти от светогледа на българи и чехи. Според мен един такъв аспект е отношението, което имат двата народа към културните и археологическите си паметници. За съжаление, за голяма част от българското историческо и културно наследство не се полагат правилните грижи или дори изобщо не се полагат такива. Останах с впечатлението, че в това отношение българи и чехи доста се разминават.

Победителите в конкурса от различни държави

Да се върнем на чешкия... Чехите традиционно смятат, че езикът им е изключително труден за чужденци. Твоето мнение също ли е такова?

Според мен няма такова нещо като лесен език. Най-сложното при изучаването на чужд език е да вникнеш в дълбочина, да се потопиш изцяло в него – не просто да започнеш да мислиш на дадения език, но и да започнеш да усещаш неговите нюанси, да се „вчувстваш“ в самия език. Това е изключително сложно и не е свързано със сложността на граматиката или графичния облик, който придобива даден език на хартия. Свързано е с любов, много отдаденост и известна доза талант. Според мен всеки език става труден за научаване, когато една от тези съставки отсъства.

Самата компания от победители в конкурса е изключително пъстра – покрай теб имаше момичета от Румъния, Египет, Украйна... Намерихте ли обща тема за разговор – освен самата Чехия?

Разбира се! Бяхме изцяло женска компания и бързо се сприятелихме. Всички бяха пъстри като националности, но и като личности. Обсъждахме различни свои традиции, препоръкахме си взаимно филми и музика. Разходките с останалите момичета бяха изключително приятни. Едно от основните забавления при разговорите ни беше свързано с конкретния превод и обясняването на значението на идиоми в различните ни езици. Забавлявахме се заедно и се радвам, че успях да се запозная отблизо с чешката култура, но и че имах възможността да се докосна до културата на различни (по-близки и по-далечни) кътчета от света.

А как ти се стори чешката кухня, имаш ли си вече фаворит?

Част от чешката кухня се доближава до типове ястия, които се приготвят и в България, така че това не е представлявало някакъв културен шок за мен. Според мен чешката кухня беше най-голямо предизвикателство за участничката от Корея. Не бих казала, че вече имам любими ястия, но пък от опит разбрах защо чешката бира се слави по цял свят.

Оломоуцкият конвикт, в който се проведе церемонията по награждаването

Кое е мястото, на което искаш на всяка цена да отидеш в Чехия?

Бих казала, че на всяка цена искам да обиколя чешките замъци. Удивително е колко много са всъщност. Ако трябва да избирам конкретен град... бих казала, че искам да се върна в Оломоуц. Градът ме грабна с красота-

та, но и със спокойствието и специфичната си тиха романтичност.

Благодаря от сърце – с пожелание за много успехи в полето на бохемистиката!

Интервю на Красимир Проданов

Международен конкурс за млади преводачи „Сузана Рот“

Международният конкурс за млади преводачи носи името на известната швейцарска бохемистка и преводачка Сузана Рот (1950 – 1997), която има голям принос за популяризирането на чешката литература в чужбина. Превела е над 30 книги на чешки автори – Бохумил Храбал, Милан Кундера, Божена Немцова и др. Конкурсът е насочен към начинаещи преводачи от чешки

език, на възраст до 40 години, които до момента нямат публикувана преводна книга. Организиран е от чешките центрове (ЧЦ) и Чешкия литературен център към Моравската библиотека в Бърно (ЧЛЦ).

Конкурсът има за цел да подкрепи чуждестранните преводачи и бохемисти и да популяризира съвременната чешка литература по света.

Емил Басат – всеотдайният приятел на българските преводачи бохемисти

Без да се познаваме, сигурно сме ходили в едни и същи забавачници, писали сме „краснопис“ в отделенията, носили сме червени връзки, рецитирали и пели песнички за другарите Ленин и Димитров, били сме съвестни комсомолци, завършили сме с отличие средното си образование в очакване на обещания от Хрущов комунизъм, киприли сме се с първите си костюми и вратовръзки на абитуриентския си бал, греели сме от радост, че сме приети в мечтаната българска Алма Матер, търкали сме същите банки в същите аудитории на Софийския университет, аз „Славянска филология“, той „Българска филология“, започнали сме да гледаме с други очи на света след Пражката пролет на 1968 година, но най-вече ни приобщава любовта към книгите.

Чели сме, чели и вече сами сме се посветили на словото – аз да превеждам, а той да оценява и коментира преводите, без да спира журналистическите си изяви. Птицата ни се пресякоха в зряла възраст чрез общата ни любов към всичко чешко – то се знае, в Чешкия културен център в София на премиерата на нечия преведена книга. Може да е бил и мой превод, не помня,

но помня, че го харесах от пръв поглед, с две думи – наш човек. Емил Басат.

Момък от моето поколение, слънчев, засмян. Знаех името му, познавах много от написаното от него, със светла завист завиждах на преводачите, които познавах и ценях, представени от него в книгите му. От първите ни разменени приказки разбрах, че и на нас, бохемистите, ще ни излезе късметът да се видим изпод неговата луна. И зачаках обичаният от най-близките ми по-млади колеги бохемисти да ми позвъни и да изпрати въпросите си към мен за бъдещата си книга. И ето, тя е вече факт! Чувствам се едва ли не задължен да представя автора и книгата, защото той ме е курдисал на първо място и не спира да ме хвали, когато говори за тази книга – „Радостите и тежобите на българските бохемисти“. Тъй де, нека и аз да го похваля, дължа му го.

Колегите, които от години добре го познават, сигурно ще се съгласят с мен, че той, без да е бохемист, е искрен и всеотдаен приятел на чешката ни кауза и мисия като преводачи.

Емил Басат

Как би представил поредната си книга, този път посветена на българските преводачи бохемисти?

Книгата ми „Радостите и тежобите на българската бохемистика“ е осмата ми поред, посветена на невидимия труд на преводачите. Тя беше правена в продължение на три-четири години и е една измъчена книга. Измъчена поради факта, че преживях тежка психическа криза, докато я правих. И имаше доста гласове на близки и приятели да я изоставя, за да не ме разболе още повече. Явно телешкият ми инат е надделял и пет-шест месечният труд в градината в къщата ни в Шабла ме е спасил и ми е помогнал да я завърша.

В нея продължавам опитите си да обхвана преводното дело у нас, видяно през личните истории и пристрастия на преводачите. В анкетните портрети този път преводачите разказват за пътя си в бохемистиката, за личния си живот, за рода си, за любимите си преводи и изследвания на българо-чешките културни връзки. Ще ги спомена, защото имах щастието с много от тях да се познавам повече от 30 години.

Книгата започва с най-сладкодумния зевзек, когото съм срещал, и проникновен преводач на Храбал, един истински раблезиански герой, пилигрим, пътешественик и любител на трапезите и богатата приказка – Васил Самоковлиев. (Много ми се искаше да спестя тези му думи, ама като го знам колко е докачлив като автор, не посмях! – бел. В.С.) Следват поетите Лидка Кроужилова и Атанас Звездинов, професор Маргарита Младенова, Йорданка Трифонова, професор Владимир Пенчев, Анжелина Пенчева, професор Жоржета Чолакова, доц. Гинка Бакърджиева, Радост Железарова, доц. Добромир Григоров, Маргарита Симеонова, Александра Трифонова, Борислав Борисов.

Книгата излиза в издателство „Парадигма“ и Бохемия клуб, с подкрепата

на програмата „Помощ за книгата“ на МК. Благодаря на рецензентите си професор Панайот Карагъзов и д-р Митко Новков.

А как ще защитиш заглавието „Радостите и тежобите на българската бохемистика“? В какво видя радостите ни, в какво откри тежобите?

Много лесно. Радостите са за мен и читателите, а тежобите са за преводачите. Та нали те се потят над Словото, а това е един къртовски и неблагодарен, във финансово изражение, труд. Но един преводач не може да не превежда през целия си живот. Той се е самообрекъл на това дело и си носи кръста гордо и мълчаливо. Исках поне малко да ги зарадвам с тази си книга. Доколко съм успял, ще кажат другите.

Как да си обясня интереса на един доказан литературен критик и журналист към теорията и критиката на превода? С какво той обогатява многостранните ти интереси в духовната сфера?

Ще ти отговоря с думите на един от най-добрите ни испанисти – Тодор Нейков. На мой въпрос дали един преводач може да се изгради като чете трудове по теория и критика на превода, той ми отговори, че не

можеш да станеш преводач, четейки два-три тома суха теория. Истинският преводач се изгражда дълго и в резултат на непрестанна преводаческа практика над сериозни и големи произведения.

А моят интерес към теорията и критиката на превода възникна съвсем естествено, в процеса на заниманията ми с преводачите. Трудовете на водещите ни критици и теоретици на превода Сидер Флорин, Сергей Влахов, Анна Лилова, Иванка Васева и други, тези на най-големия според мен изследовател и изключителен стилист Джордж Стайнър, с неговия капитален труд „След Вавилон, аспекти на езика и превода“, на големите руски, френски и немски теоретици, преведени у нас, слава богу, са незаменимо помагало за начеващите преводачи и за изучаващите превод в различните факултети и програми на университетите ни.

Откъде тръгва нескритата ти любов към всичко чешко? Тя ли те доведе до бохемистите преводачи?

Всичко започна още от приказките на Карел Чапек, от Швейк и приятелството ми с Величко Тодоров, Янко Бъчваров, Иван Павлов, а по-късно и с професор Никола Георгиев. Естествено, пристрастията ми към Чехия и всичко чешко се дължаха и на факта, че в ония години Чехословакия, заедно с Полша и Унгария бяха за мен и българите истински морален пример

Известният чешки режисьор Иржи Менцел с преводача Васил Самоковлиев

в условията на соцдиктатурата.

Чешкият културен институт в годините 1969 и след това беше притегателен център за много български чудните си невиджани дотогава стоки, кристали, бижута. А когато Леон Даниел взриви Чешкия център със спектакъла си „На приказки с Карел Чапек“, почувствахме живителна глътка въздух. Редяхме се на опашки за новите чешки филми, следяхме изложбите на техни художници, на плакатисти, очаквахме с нетърпение гостуванията на Иржи Менцел с режисирането от него на различни спектакли в наши театри.

През 1993 година по инициатива на Величко Тодоров бе основан Бохемия клуб, истинско събитие, нямащо аналог в културната ни история. Наскоро той отбеляза своята 30-годишнина. С него направихме и брой на в. „Свободна книга“, издание на Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, посветен на Чехия, чехите и чешката култура. Той ме запали да направим и една книга с анкети – портрети на чешки българисти и след като им гостувахме с жена ми Елена в Прага, където той беше лектор по български език и литература в Карловия университет, книгата излезе в Университетско издателство под заглавие „Чешки триптих. Образи на българската литература в профил и анфас“ през 1995 г. В нея

бяха представени най-големите чешки българисти – за съжаление, повечето вече покойници: Хана Райнерова, Алена Максова, Властимил Маржичек, Людмила Новакова, Милош Войта, Злата Куфнерова, Людмила Кроужилова, Зденек Урбан, Венцеслава Бехиньова, Дануше Хронкова, Владимир Кршиж, Владимир Кршиванек. Величко, освен че е съавтор на книгата ни, бе и неизменният ми спътник и гид до всеки от българистите, развежда ни самоотвержено из Прага и други чешки места, обгрижваше ни. Бяха ни осиновили с жена си Галя Белинска, която пък преведе всички допълнителни текстове в книгата – откъси от произведения и преводи на представените българисти. Книгата бе представена в Чешкия център и в Прага – в Карловия университет, в Клементинума.

Едва сега, с тази си книга, изпълнявам дълга си към професор Никола Георгиев и Величко Тодоров. Тя е посветена на тях двамата, които поддържаха у мен интереса и любовта ми към чешката култура, чешко-българската взаимност и всичко чешко. Тя и ме доведе, съвсем естествено, до „нашег брата бохемистите преводачи“ и е израз на почитта и благодарността ми към техния труд.

Васил Самоковлиев

Емил Басат е роден през 1949 г. в София. Завършил е българска филология в СУ „Св. Климент Охридски“. Литературен журналист и историк на превода. Автор е на седем книги: „Чешки триптих. Образи на българската литература в профил и анфас“ (в съавторство с Величко Тодоров, 1995), „Преводът – лица и маски“, книга първа (2007), „Преводът – лица и маски“, книга втора (2010), „Българо-унгарски двуглас“ (2015), „Словашките лица на българската литература“, електронен вариант (2017), „За Полша – с любов. Българските гласове на полската литература“ (2018), „Преводът – лица и маски“, книга трета (2019).

„Хитрата лисичка“ на Леош Яначек – за първи път в България

Операта „Хитрата лисичка“, по либрето и музика на чешкия композитор Леош Яначек, беше поставена за пръв път в България от Държавна опера Варна на 7 юли 2023 г. Постановката, представена в рамките на фестивала „Опера в Летния театър“, е съвместен проект с фестивала „Варненско лято“ и е дело на двама известни в България и в чужбина творци – диригента Павел Балеv и режисьорката Вера Немирова.

Държавната опера при Театрално-музикален продуцентски център във Варна заслужено получи наградата „КРИСТАЛНА ЛИРА“ 2023 на Съюза на българските музикални и танцови дейци в категория „Постановъчен екип“ за премиерата на операта „Хитрата лисичка“ (2023) в рамките на фестивала „Опера в Летния театър“, заедно с Volkstheater в Роцок (Германия).

Леош Яначек (1854 – 1928) пише музиката и либретото на „Хитрата лисичка“ (1921 – 1923), вдъхновен от историята на хитрата лисица Бистроушка на писателя Рудолф Теснохлидек, публикувана във вестник Lidové poviny. Операта, съчетаваща по необикновен начин света на животните и хората, е израз на любовта на композитора към природата и отразява общочовешките теми за любовта и свободата. Днес тя може да се определи като „зелена опера“.

С талантливата режисьорка на постановката Вера Немирова, която носи в себе си и мечтите на баща си, разговарях по време на репетициите на „Хитрата лисичка“ във Варна.

Режисьорката Вера Немирова

Как избрахте да поставите „Хитрата лисичка“ от Леош Яначек, немного познат у нас композитор, и споделяте ли мнението, че с тази постановка Операта поема риск?

Риск печели, риск губи. Аз винаги съм за риска, защото когато човек поеме риск, може да открие и невероятни перспективи за едно произведение, което досега тук не е играно, не е виждано и може да сложи началото на нови традиции. Яначек е един много игран, гледан и обичан композитор в Европа и просто не зная защо трябваше да минат сто години от създава-

нето на тази опера, за да се изиграе тя за първи път в България. Точно сто години по-късно тук, във Варна е нейната премиера, и аз се гордея, че пишем история с тази опера. Имам и един много сантиментален спомен, свързан с нея – като дете в Роцок играех ролята на малката лисичка в едноименната опера.

Разкажете за работата си по поставянето на „Хитрата лисичка“.

Първо трябва да спомена, че това е копродукция с театъра в Роцок. „Хитрата лисичка“ имаше премиера в

Роцок през 2020 г. Беше по време на ковидния период и публиката нямаше възможност да я види. Представлението беше играно само пред журналисти. Едва следващата година имаше премиера пред публика и след това аз предложих декорите и костюмите от постановката да се изпратят във Варна, защото директорката Даниела Димова търсеше такива интересни заглавия за Варненската опера. А и Павел Балеv имаше голямо желание да дирижира това произведение. С художничката Димана Латева се опитваме да я пресъздадем в автентична обстановка и Летният театър е много подходящ за тази цел, защото действието се развива в една гора.

Детска опера ли е според Вас „Хитрата лисичка“?

„Хитрата лисичка“ е опера за цялото семейство. Може да се гледа от деца – те ще се радват на веселите малки животни – на лисицата, на жабката, на синьото водно конче, което танцува. А възрастните ще хванат тънката човешка философия на това произведение, което разказва за циклите в природата, за това как всичко се ражда и умира, и пак се ражда за нов живот след време.

Хората в тяхното отношение към природата са показани понякога като по-груби, отколкото животните. Тематиката е доста поучителна, но третира и проблемите на застаряващия композитор Яначек, който се е влюбил в една омъжена жена, много по-млада

от него. Тя го е вдъхновявала, тя му е била нещо като муза. В образа на Хитрата лисичка, която е непреклонна и се бори да оцелее, той вижда тази непреклонна, красива млада жена. А себе си пресъздава в образа на застаряващия лесничей.

Вие сте режисьор с дълъг опит. Коя е светлата и коя е тъмната страна на професията Ви?

Винаги срещам с хората в различните градове и държави, в които съм работила, е светлата страна на професията. В чешката столица с моята постановка на операта „Фиделио“ от Бетховен открихме реновираната Държавна опера Прага през януари 2020 г. С голямо удоволствие работих във Виена, в Южна Корея, в Китай – къде ли не ме заведе моята професия. Благодарение на нея можах да опозная света.

Тъмната страна е тази, че когато се обвържеш прекалено много с един театър, могат да му сменят ръководството, а то да се ориентира към други хора и други естетики. И ти трябва да си търсиш нови партньори на друго място. Това е тъмната страна – че човек никога никъде не е трайно.

Варна стана за мен едно по-трайно място. Мога да идвам всеки сезон и да изграждам ансамбъла, давайки му специални задачи. Защото вече добре познавам певческия състав. Имам възможност да идвам постоянно и това е, което ме привлече – „континуитет“ на немски (нещо, което има повторение и надграждане). Познавам си ансамбъла, знам на кого какво му подхожда и би могло да му помогне да се развие.

„Хитрата лисичка“ е опера за цялото семейство

Да поговорим за смисъла на културата като същностен феномен в живота на обществото. Какво е отношението Ви към същността на модерността в културата? Мислите ли, че настъпва дехуманизация в изкуството?

Не, не мисля така, защото изкуството само по себе си е хуманна дисциплина и не може чрез него да настъпи дехуманизация. Това става най-вече чрез грешна политика, бедствия, войни. За мен изкуството винаги има катарзисна функция и такава насока – че трябва да изгражда у нас най-вече човешкото. Според мен едно осъвременяване е нужно, крайно необходимо, защото естетиката в театъра се промени, както и в киното. И ние в операта също трябва да сме в крак с времето и не можем да предлагаме на зрителя едни прашасали постановки с вежди декори и костю-

ми, които не отговарят на естетиката на нашето време.

Според мен даже в Италия, една консервативна страна, що се отнася до операта, има в момента една истинска революция. Погледнете Стефано Пода, който работи и в България. Знаем, че неговата постановка на „Орфей“ беше реализирана в рамките на „Пловдив – европейска столица на културата“ през 2019 г. В момента с „Аида“ в Арена ди Верона той показва наистина нов стил, а не един изкуствен Египет, слонове и фалшиви декори, които вече са предмет на миналото. Според мен България се отваря към една нова естетика в оперния свят.

Италия и Германия се славят като страни с изградена оперна публика, но ето че и във Варна, в Летния театър на оперната гала *Tutto Verdi* залата беше препълнена. По мои наблюдения публиката е преобладаващо дамска. Дали е така и в другите страни? Вглеждате ли се в публиката, прави ли Ви впечатление това?

Зависи може би какво се гледа. Публиката е много смесена. Винаги има зрители за всичко; за всеки различен тип и стил театър или концерт публиката е различна и много интересна с това, че никога не е еднаква. Според мен „публиката“ като израз е нещо много относително. Винаги отделният зрител е индивидуалност. А публиката взета като цяло – това бих казала, че е някаква фикция. Според

За премиерата на операта „Хитрата лисичка“ Варненската опера получи наградата „КРИСТАЛНА ЛИРА“ 2023 на Съюза на българските музикални и танцови дейци в категория „Постановъчен екип“

Лилия Илиева-Михайлова и Димитринка Райчева в ролите на лисиците

мен в България публиката е много сърдечна и зажадняла за изкуство. Театралните салони са претъпкани и билети няма – с месеци напред са продадени. И това е една голяма надежда за мен.

За кого работите – за повърхностното възприемане и масовия вкус или за дълбочинното възприемане на особено взискателния ценител?

Бих искала да променя потребителя, който е дошъл само да задоволи своите повърхностни потребности, и да го накарам да се замисли. Не бих разделяла публиката само на ценители и потребители. Просто за мен е важно всеки човек да се спечели за каузата „театър“, да го накараш да се задълбочи, да анализира, да говори известно време със семейството си или с приятели за спектакъла, който е видял, да сподели, да покани и други хора да го видят. Понякога едно представление може да промени ако не обществото, то поне възгледите на един отделен зрител и с това вече сме постигнали страшно много.

Стремите ли се към театрализиране на оперния спектакъл, както забелязах в „Графиня Марица“?

Операта за мен е театър и нищо друго. Човек трябва да мисли с мозъка на театъра, когато прави опера. Така са ме учили в Германия. Ние там сме възпитани в духа на Валтер Фелзенщайн, на немския „музикален

театър“, който се обръща към едно театрализиране на оперния процес. Според мен това се разбира от само себе си, защото операта е театър и нищо друго.

Изкушавате ли се от режисиране на театрални постановки или филм?

Разбира се, с удоволствие бих направила една стъпка към друг жанр. Вече имам известен опит. Правих „Саломе“ от Оскар Уайлд в един драматичен театър в Германия и това беше изключително ценен и много интересен опит. Работата с актьорите е коренно различна, защото те имат друг подход, друго мислене и друга техника, която всъщност на мен ми

отваря нови хоризонти и разширява моите собствени възгледи. Много хубаво беше, бих искала да се повтори. С удоволствие бих пробвала и филм, да.

Още повече, че някои опери се филмират, нали?

По време на ковида имаше стрийминги. Единственият начин да се гледат концерти или опери беше като се екранизират. И това е едно твърде съвременно, ново изкуство, което трябва да се доусъвършенства.

Вашите родители са прочути творци. Баща Ви Евгени Немиров е поставил в Русенската опера творби, непознати за нашата публика. Вие вървите по неговия път. Наследявате ли се талантът?

Какво щастие, че може сега някой да каже – независим човек като Вас – че аз следвам пътя на моя баща – че аз следвам пътя на моя баща. Значи това вече е утвърдено и явно. Аз това исках от най-ранна детска възраст, тъй като го загубих твърде рано, не можах да се запозная с неговата същност като творец и това беше за мен начинът да се сближа с него по един много специфичен път.

Първо това, че е избирал необикновени заглавия за Русенската опера, където той е бил главен режисьор дълги години – в продължение на двадесет години, от 1949 до 1969 г. Там е реализирал например „Катерина Измайлова“ от Шостакович, което ни накара през 2015 г., петдесет години по-късно, да поставим отново тази творба там, в памет на неговата постановка.

Флашмоб, представящ „Хитрата лисичка“, премина по улиците на морската столица

Изборът на необичаен репертоар е нещо, което много ме свързва с него. И начинът на мислене в театъра също, защото той винаги е цял едно осъвременяване на операта още тогава, в онези трудни години, когато е шествал социалистическият реализъм и за него е било трудно да се изразява като творец с по-абстрактно, по-обобщено, по-условно мислене.

Дали талантът е наследствен? Възпитанието – да. Талантът не знам доколко е наследствен, но човек, като от най-ранна детска възраст го възпитават и водят към театъра – ето това е, което аз тук наблюдавам и в отношението ни към децата, към младите изпълнители от Детско-юношеската опера във Варна. Възпитаваме едно цяло ново поколение как да бъде част от нашия екип, да се запознава с процеса на сътворяване на театъра, операта и музиката.

По този начин ще пренесем в бъдещето нашата професия, която всъщност поради това, че медиите доста се налагат, вече дори е застрашена да изчезне. Да, тъй като интернет е много силен, телевизията, това, което ни залива от екраните, е толкова налагащо се, че понякога човек си казва: „Добре, за какво да ходя да го гледам на живо, след като мога да си го кликна в Ютюб“. Не е така – нищо не може да замести живия спектакъл. И точно на това младо поколение, което е родено в този дигитален век, да му отворим очите към истинското изкуство – това е нещо много ценно.

Това е мисия. Имате номинация за Режисьор на годината през 2021 г. Оперният режисьор освен че поставя, той и създава певци. Наскоро видният тенор Иван Момиров изрази благодарност към Вас за чудесната роля, която сте изградили заедно. Как става това?

Това е подходът – точно да разпределиш някого в правилната роля, да му дадеш правилната за него задача и да му помогнеш да пресъздаде образа най-достоверно, истински. Аз също съм и педагог. Работя от дълги години в Берлин – и в Музикалната академия „Хайнс Айслер“, и в Университета по изкуствата в западната част на града. През изминалия семестър имах шестнайсет много успешни сту-

Вера Немирова на 50-годишния си юбилей във Варненската опера

денти. Една цяла година бях до тези млади хора неотлъчно и ги доведох до много успешен финал. За мен самата това също беше школа.

Аз се учих от самия процес и от тях за театъра, защото едно е да режисираш, друго е да обясняваш как всъщност става и как да бъде максимално въздействащо. Помагам им да стигнат до един естествен език на тялото, да бъдат на сцената хора, а не да се държат изкуствено, да не позират.

Ползвате ли режисьорския прочит на баща си като основа, когато поставяте негови постановки? Например „Графиня Марица“ – половин век след неговата постановка на варненска сцена?

Това не беше пресъздаване на неговата постановка, а чисто нова постановка, но изборът на произведението не беше случаен. През 1970 г. моите родители са се срещнали във Варна и са се запознали във връзка с тази постановка на „Графиня Марица“.

Вера Немирова е родена в София в семейството на оперния режисьор Евгени Немиров (син на писателя Добри Немиров) и на оперната певица и педагожка Соня Немирова. След смъртта на съпруга си Соня Немирова се установява с дъщеря си Вера в Роцок, където на сцената на тамошната опера жъне успехи като Аида, Тоска и Елза. Вера тръгва по пътя на баща си и през 1996 г. завършва Музикалната академия „Ханс Айслер“ в Берлин със специалност „Оперна ре-

Майката ми е играла главната роля и това е бил нейният дебют. Била е много млада – 28-годишна – прекрасна певица с невероятни гласови качества. Той всъщност ѝ е помогнал да стане и актриса на сцената – да се движи пластично, да се справя с трудни диалози. Тя в началото е била много скептично настроена към жанра оперета. После баща ми ѝ е обяснил, че това е и много труден, и много отговорен жанр, от който може много да се научи. Той обединява актьорска игра, сложни диалози, танцови сцени и доста трудна вокална задача. Второ действие в „Графиня Марица“ е истинска опера. Вторият финал е много тежък за пеене.

Съдбите им се преплитат във Варна. И може би затова аз петдесет години по-късно реализирах тази постановка. И пожелах да съм почесто тук, за да черпя от енергията на своите корени.

Наталия Бояджиева

жисура“. Три години по-късно завършва и специалност „Музикална режисура в медиите – видео, телевизия и кино“. От 1998 г. започва самостоятелната режисьорска дейност на Вера Немирова с оперни постановки в Германия, Австрия, Швейцария, Чехия, Латвия, Румъния, България и др.

Вера Немирова преподава в Музикалната академия „Ханс Айслер“ в Берлин и във Виенския университет. Тя е постоянен гост-режисьор на Държавна опера Варна.

Националните малцинства и театърът

На 23 ноември в просторните зали на реконструирания Клам-Галасов дворец в сърцето на Прага се проведе 22-то издание на конференцията на националните малцинства под патронажа на д-р Иржи Попшишил, заместник-кмет на Прага. Тазгодишната тема беше „Националните малцинства и театърът“. Организатори на конференцията са Пражката община и Домът на националните малцинства.

Откриване на конференцията

Откриване на конференцията

Тя беше открита от председателя на Комисията за националните малцинства и представител на пражкия магистрат Иржи Книтл. Павла Петрова, директор на Отдела по изкуства към Театралния институт, посвети изказването си на ролята на театъра в развитието на културната идентичност на отделните малцинства. Тя даде за пример различните проекти, организирани от Секцията по театър към Института по изкуство, насочени към стимулиране на мултикултурния диалог – Пражкото квадринале, лексикона „Някогашният театър в чешките земи до края на 18. век“ в рамките на проекта „Чешка театрална енциклопедия“, посветен на театралните представления, изпълнявани на чешките театрални сцени на чешки, немски, латински, италиански и френски език.

Последният участник в уводния блок, Петър Щедрон, директор на театър „Na zábradlí“ и на Пражкия немскоезичен театрален фестивал, очерта ролята на театъра в светлината на сегашната руско-украинска война, а именно, като посредник между украинското и другите национални малцинства в Чехия.

„Театърът в миналото“

Първият блок започна с доклада на музиколожката и дългогодишен нау-

чен сътрудник в ЧАН Итка Лудвова. Тя се спря върху ролята на Т. Г. Масарик и президентската му канцелария във финансовото подпомагане на театрите, училищата и студентските организации на немското малцинство в междувоенна Чехословакия.

Психоложката Лада Викова проследи историята на ромския театър от времето на междувоенна Чехословакия. Той е израз на еманципацията на ромите, има голяма роля за запазването на техния език и предаването на културни ценности на бъдещите поколения, посочи тя.

Представителят на полското малцинство Бождан Кокотек разказа за историята на полския театър в Тешинска Силезия. Той е основан през лятото на 1945 г., а шест години по-късно се появява и т. нар. „Полска сцена“, заслуга за която има местният „Полски културно-просветен съюз“. За полското малцинство в Силезия театърът играе ролята както на мост между полската и чешката култура, така и на средство за поддържане на полските културни традиции, посочи Б. Кокотек.

Докладът на Одржей Шрамек (Театрален факултет на пражката Академия за музикални и драматични изкуства) беше посветен на историята на театъра на лужишките сърби. Той съществува от средата на 19. в. и

се радва на подкрепата на тогавашния саксонски крал Август и съпругата му Каролина.

До 1918 г. в театъра има само аматьорски трупи. След идването на Хитлер на власт на лужишките сърби е забранено да провеждат културна дейност. След Втората световна война са положени основите на техния професионален театър, но дейността му е силно ограничена от комунистическия режим в ГДР. Въпреки това Лужишкосърбският народен театър развива активна дейност – започва да си сътрудничи с чешки режисьори, през 60-те години се появява Детски театър, а в началото на 21. век той се сдобива и с нова, модерна сграда.

Украинската актриса Анастасия Чоботок запозна присъстващите с украинските театрални представления на пражките сцени през 2022 – 2023 г. Целта на театралните вечери, на които се чете и украинска поезия, е поддържане на украинския език и културни традиции.

Мария и Ярослав Миньови са носители на Наградата на Комисията за национални малцинства

Следваше церемонията по връчване на Наградата на Комисията за национални малцинства за изключителен принос в областта на живота на националните малцинства. Тазгодишните лауреати бяха семейство Мария и Ярослав Миньови, създатели на словашкия фолклорен ансамбъл „Лимбора“ и дългогодишни съорганизатори на ежегодния международен музикален фестивал „Прага, сърцето на народите“. Наградата им беше връчена от председателя на Комисията за националните малцинства Иржи Книтл.

„Съвременната театрална сцена на националните малцинства“

Следобедният блок беше открит от председателя на Дружеството на приятелите на Лужице, чешкия жур-

налист и публицист Лукаш Новосад. Той се спря върху особеностите на съвременния театър на лужишките сърби и акцентира върху две негови специфики – емоционалните преживявания на публиката, които съставляват важна част от театралните представления, и неговата образователна функция – поддържането на лужишкия език.

Разказът на руската актриса и театрална режисьорка от арменско-еврейско-немски произход Мариана Арзуманова имаше до голяма степен личен характер. Тя разказа накратко за своята професионална кариера, пристигането си в Прага и дейността на основания от нея театър „Divadlo MA“ и Летния театрален фестивал в „Гребовка“.

Издаването на представителя на ромското малцинство Давид Тишер, актьор и сценарист, беше своеобразно продължение на доклада на чешката психоложка Лада Викова. В днешно време няма ромски театър, посочи той. Ролята на такъв в момента е поела новосъздадената театрална труппа „Ara Art“, за чиято дейност разказа той.

Петър Щедрон посвети доклада си на Пражкия немскоезичен театрален фестивал, чието начало поставя Павел Кохоут през далечната 1996 г. По традиция фестивалът се провежда ежегодно през ноември и декември във Виноградския театър. В него участват театрални трупни от Германия, Австрия, Швейцария, Лихтенщайн, Люксембург. Фестивалът се смята за изключително важно международно културно събитие, което допринася за близкото сътрудничество между Чешката република и нейните немскоезични съседи.

Светлана Лазарова

Иржи Книтъл и семейство Миньови

Българо-чешката взаимност в театралното изкуство

На тазгодишната конференция участие взе и родената в Пловдив режисьорка Светлана Лазарова. Тя е завършила Пражката филмова академия и е автор на редица документални филми. Нейният доклад беше посветен на българо-чешката взаимност в театралното изкуство.

Тя се спря върху чешкия принос в развитието на театралното дело в България. Показателно е, че театралното представление „Михал Мишкоед“, поставено в Шумен още преди Освобождението от Сава Доброплодни и от чеха Йозеф Майзнер (участник в революцията през 1848 г. и впоследствие учител в Шумен), се приема за начало на съвременния български театър.

След Освобождението друг чех, Йозеф Шмаха, полага основите на театралното училище и Народния театър в София, ставайки негов пръв директор. Сред съоснователите на първата театрална труппа в българската столица след Освобождението са българи, чешки възпитаници.

Сред българите, получили музикално образование в Прага, Светлана Лазарова откри имената на Ангел Букорещлиев, Драгомир Казаков и на Христина Морфова, която пее с голям успех в оперните театри в Бърно и Прага през 20-те години на миналия век.

Втората част от доклада на Светлана Лазарова беше посветена на рецепцията на български пиеси на чешки театрални сцени и на чешки пиеси на български сцени. Тя даде за пример творбите на Йордан Радичков, които достигат до чешката публика през

60-те и 70-те години благодарение на преводите на Хана Райнерова.

През 90-те години на чешка сцена е изнесена пиесата на Христо Бойчев „Полковникът птица“, а през 2013 г. в Прага – пиесата „Другата смърт на Жана д'Арк“, на българския драматург и писател Стефан Цанев, чийто превод и режисура е дело на самата Светлана Лазарова. По същото време известният чешки режисьор Иржи Менцел поставя своята пиеса „Вечера за тъпаци“ на сцената в Сатиричния театър.

„Детският театър и театрални постановки за деца“

Последният блок започна със словашката актриса Вера Кучерова, директор на „Фестивала на чешки и словашки творби за деца“. Тя разказа за дейността на създадената от нея организация „Vona Fide“ през 1993 г., чиято цел е да поддържа културните традиции на словашкото малцинство в Чешката република.

След нея говори актрисата и сценаристка Вида Нойвиртова, представителка на еврейската общност и основателка на детския театър „Feigele“.

Последният доклад беше на живеещата в Прага руска актриса Ксения Крейндел, председател на дружеството „Чешко-руски театър КС“. Тя разказа историята на създадения руски детски театър, в който актьори са самите руски деца, живеещи в Чехия.

Вечерта завърши с беседа за историята на Клам-Галасовия дворец и неговия интериор, както и с неформални разговори на чаша вино под съпровода на класическа музика.

д-р Красимира Мархалева

За един запомнящ се юбилей на Съюза на българските писатели

През 2023 г. се навършиха вече 110 години от основаването на Съюза на българските писатели. Юбилеят беше почетен с редица запомнящи се събития на 15 и 16 ноември. Главен организатор на тържествата, които се проведоха под патронажа на Президента на Република България и с подкрепата на Столична община, Министерство на културата и Националния литературен музей, беше Съюзът на българските писатели.

На юбилейното тържество присъства и президентът Румен Радев

Юбилейните събития бяха разнообразни и запомнящи се. На 15-ти ноември се откри изложбата „110 години Съюз на българските писатели“ в пространството пред Народния театър. Тя се реализира със съдействието на Столична община. Изложбата се състои от 28 пана, които отразяват различни акценти, факти от историята на съюза, но също така и неговите международни контакти и признания.

Същия ден в музей галерия „Анел“ се проведе премиерата на поетичната антология „София – златото на думите“ (изд. „Български писател“, 2023) и рецитал на включени в книгата поети. Издаването на антологията е с подкрепата на Столична община.

На 16-ти ноември се състоя международен семинар с участието на писатели и преводачи от чужбина на тема „Международни траектории на българската литература“. Събитието беше в Българския културен център в София и беше открито от председателя на СБП – Боян Ангелов и от писателя и директор на Българския културен център – Христо Славов. Последваха реферати на отделните чуждестранни участници за преводите на българската литература на съответните чужди езици.

В блок от реферати на преводачи, писатели и издатели от Централна Европа – Словакия, Германия и Австрия, изнесени от Димана Иванова (Посолство на Словакия в София), Катя Кремзер (поетеса от Австрия), Румяна Захаријева (преводач от Германия) и Маргарина Щайн и Марина Бартоломеус (издателки от Германия) се стигна до заключението, че количеството български автори, които се превеждат последните двадесет години, не е достатъчно и че е намален интересът от страна на преводачите от български език.

Мнението на участниците от Средна Европа споделиха и поетът и преводач на поезията от чешки и словашки език

Атанас Звездинов и заместник-председателката на Съюза на чешките писатели Лидия Романска. Те изразиха своето разочарование от факта, че отдавна е намаляла финансовата подкрепа за издаване на български автори в чужбина от страна на българските културни институции, а от страна на чешките и словашки институции интересът към българската литература също е ограничен.

За наличието на подобни проблеми при превода на българска литература говори преводачът от Турция Ахмет Амин Атасъй, а за преводите на българска литература в Украйна се изказа Виктор Мелник.

Същия ден се проведе и тържественият финал на събитията по случай запомнящата се годишнина на СБП – юбилейно тържество „110 години Съюз на българските писатели“ в Централния военен клуб. Президентът на Република България Румен Радев поздрави писателите и подчерта, че мисията на писателите и на хората на духа в днешно време е не по-малко важна, отколкото преди 110 години, защото има за задача да пази и развива таланти в един свят на разпадащи се ценности и идентичности.

Водещ на тържеството беше актрисата Ирен Кривошијева, а за доброто настроение на многобройната публика се грижеше музикална група „Светоглас“. Ирен Кривошијева и Добрин Добрев Финиотис изнесоха рецитал по стихове от новоизлязлата юбилейна антология „София – златото на думите“.

Във втората част на юбилейното тържество беше излъчен уникален филм, специално създаден за 110-годишнината. Той събира изповеди на големи наши писатели: как са започнали да пишат, кое ги е вдъхновявало, кое ги е държало в трудни години да не се откажат, кои са били историческите събития, вградени в творчеството им.

Тържествената вечер завърши неформално с приятни разговори и коктейл.

Димана Иванова

Участниците в семинара на тема „Международни траектории на българската литература“

Братята Владигерови в Прага

На 18 декември 2023 г. в Огледалната зала на Българското посолство в Прага се проведе концерт на братята Александър и Константин Владигерови под надслов „Коледа и нещо повече“, организиран със съдействието на Българския културен институт в Прага. Специален гост на вечерта беше джаз певицата Патриция Лилиана Ферара. Концерта откри посланикът на България в Чехия Данчо Мичев.

Патриция Ферара с братята Константин и Александър Владигерови

Братята близнаци Александър и Константин Владигерови са синове на диригента и композитора Александър Владигеров и внуци на именития български композитор Панчо Владигеров. Константин започва да се учи да свири на пиано на 5-годишна възраст, а първите си уроци на кларинет получава на 9 години. Александър свири на тромпет от 9-годишен. Двамата братя учат в Музикалното училище в София и в Музикалната академия, която носи името на дядо им. Продължават музикалното си образование във Виена в Университета за музика и сценични изкуства – Константин следва джаз саксофон и джаз пиано, а Александър – джаз тромпет. По-голямата им сестра Екатерина е пианистка, която също живее във Виена. И тримата често изнасят концерти заедно. Те са трето поколение музиканти и успешно продължават традицията на фамилията Владигерови. Александър и Константин имат издадени 7 албума. Последните два са „Магия“ и „Веселите Владигерови“.

Вокалистката **Патриция Лилиана Ферара** е с австрийско-италиански произход. Завършила е консерваторията „Густав Малер“ във Виена със специалност „Джаз пеене и пиано“. Дискографията ѝ включва 10 албума и

множество авторски песни.

Концертът в Прага на Константин и Александър Владигерови, и на Патриция Ферара включваше композиции на двамата братя, на дядо им Панчо Владигеров и на редица американски композитори. Прозвучаха и няколко известни американски коледни песни. Константин свиреше на пиано и баскларинет, а на тромпет и флюгелхорн се изявяваше Александър; той осигуряваше и звуковите ефекти. Патриция Ферара пееше на немски и английски, рецитираше и водеше програмата на английски, а Константин ѝ помагаше на български.

Празничната вечер започна с композиция, посветена на Франц Кафка. Следваше песен на шута от музиката към „Дванадесета нощ“ на Шекспир, писана през 20-те г. на XX век от Панчо Владигеров за постановката на Макс Райнхард за „Дойчес театър“ в Берлин. Оригиналът е за струнен оркестър, но слушателите в Прага я чуха в съвременния аранжимент на известния джаз пианист и композитор Милчо Левиев – ученик на Панчо Владигеров. Текста декламира Константин Владигеров.

„Продължаваме концерта с наша музика по стихове на един поет, роден тук, в Прага – Райнер Мария Рилке. Не-

говите „Сонети на Орфей“ ни вдъхновиха да композираме музика“, казаха братята Владигерови. Прозвуча „Сонет към Орфей I, XIX“ в оригинал и в превод на Пламен Хаджийски. Композицията е включена в албума „Магия“, създаден от братята Владигерови по текстове на Райнер Мария Рилке по време на ковид пандемията и издаден през 2022 г.

Третата композиция беше „Адвент“ („Предколедно“ – в превод на български) също по текст на Райнер Мария Рилке от албума „Магия“. Композицията и аранжиментът са на Константин Владигеров. Той свиреше на пиано, на тромпет се изявяваше Александър, вокалната партия изпълняваше Патриция Ферара.

По време на концерта прозвучаха пиеси на американски джаз композитори, известни коледни песни и импровизации върху тях в неравноделни размери, в това число и „Jingle Bells“ в размер 7/8. По думите на Константин „в един прекрасен размер, в който се свири „Дайчово хоро“, прозвуча *Santa Claus Is Comin' to Town*.

На бис Владигерови изпълниха аранжимент отново в ритъма на „Дайчово хоро“ на „Ода на радостта“ от IX симфония на Бетховен по текст на Шилер.

Много хубави емоции, чувство за хумор, изкусни импровизации в равностепенни и неравноделни размери и весело настроение ни донесоха от Виена братята Владигерови заедно с Патриция Ферара. Изпълнителите демонстрираха виртуозно майсторство, а Александър наелектризираше публиката всеки път, когато свиреше едновременно на тромпет и флюгелхорн.

След края на концерта слушателите имаха възможност да разговарят с изпълнителите, да получат автограф и да си купят някой от албумите им, като част от средствата бяха предназначени за благотворителната инициатива „Българската Коледа“.

Мария Захариева

Снимка: Мария Захариева

Гений

Ако България роди гений, това ще е геният на завистта, твърди големият български писател Йордан Йовков.

Е, роди се такъв гений. Аз.

Ето, признах си. Сигурно съм станал симпатичен на читателя. Едно голо признание не стига, то трябва да се аргументира. На младини исках да стана писател и дори спечелих награда за разказ. После идеите ми пресъхнаха и аз се изпълних със завист към всички пишещи братя. Достатъчно беше да видя някоя нова книга и веднага се изпълвах с жлъч и погнуса. Какво толкова се е разписал той, не се ли вижда на какво прилича?! Намразвах книгата за цял живот, без дори да съм я чел.

Завистливият човек е мършав, слаб. Такъв бях в ранната си младост – с изпити бузи и хлътнали очи. Завистта щеше да ме превърне в алкохолик или вечно недоволстващ несретник, ако един ден аз не я приех като божи дар. Бях лишен от таланта да пиша, но имах огромен потенциал да завиждам и трябваше да го използвам, а не да страдам заради нещо, което не зависи от мен.

В момента съм на четирийсет и пет години и тежа сто кило. Професор съм в голям университет. Експерт съм в няколко области – литература, печатни медии, телевизии. Притежавам солидна ерудиция, чета много и съм в час с всички новости. Тези мои високи позиции ми дават сигурност и самочувствие да обитавам тъмния свят на човешката завист. Разликата между обикновения и гениалния завистник е в това, че първият страда и се тръшка, а вторият намира в себе си силата и спокойствието да обитава тези мрачни пейзажи с достойнство и да изпита дори наслада от тях. Наслада, ето я ключовата дума, която прави голямата разлика.

Откъде идва тази наслада? От куража да приемеш истината за себе си. Щастлив може да бъде само онзи, който остава верен на своята природа, дори когато тя е гнусна. Прилагателното „гнусна“ е смущаващо, нали? Е, аз притежавам силата да употребя това прилагателно съвсем спокойно.

Но стига съм се хулил, нека кажа нещо добро за себе си. Всеки професор, експерт и колумнист от моя ранг може лесно да влезе в релсите на доволстващата посредственост. Аз използвам своите силни позиции не за лесна слава и висока пенсия, а за да осъществявам предназначението си на земята. Имам рядък талант – мога да установя наличието или отсъствието на дарба у другите, прочитайки само няколко реда от тях. Невъзможно е да бъда заблуден от техния изящен стил, от тяхната ерудиция и значимостта на темата. Невъзможно е да бъда заблуден и от липсата на изящен стил, ерудиция и значима тема. Истинската дарба няма нищо общо с тези неща. Емили Дикинсън е дала хубаво описание на това, какво става с нея, когато четете добра поезия – тя цялата изстивала отвътре. Аз пък целият се сгорещявам, сякаш току-що съм изкачил на бегом десет етажа. Пулсът ми се ускорява. И всичко това – само след няколко реда, написани от надарен човек.

Завистта, която изригва в мен за секунди, буквално ме заслепява и аз спирам да чета. Разхождам се из стаята, пия

зелен чай и никога кафе, защото съм си мерил кръвното и ме е страх. Щом се успокоя, продължавам да чета и вече нямам толкова остри реакции, освен при някои особено блестящи пасажки.

Възниква въпросът как успявам да прочета един цял роман или цяла стихосбирка на талантлив човек, без да си докарам инфаркт. Правя уговорката, че визирам само съвременните български автори, сред които одарените не са чак толкова много. И все пак, как успявам да прочета едно добро произведение до край? В мен заработва защитен механизъм. Той прилича на мисловния процес, който протича в главата на катаджия, решен да ви глоби на всяка цена – колкото и изряден да сте, той винаги ще намери начин да ви издаде акт и даже да ви спре от движение.

Така след първоначалния шок от срещата с талантлив текст аз продължавам да го чета с едно на ум, че трябва да му намеря слабото място. След като го прочета докрай, аз имам толкова много претенции към него, че с чиста съвест мога да го обявя хайде не чак за провал, но за незначителен, неважен. Моето четене е мултифункционално – от една страна, пазя здравето си, от друга, оценявам по достойнство качествата на текста и едновременно с това откривам в него онези слаби места, чрез които да го обезценя публично. Защото (тук стигаме до една от развързките на моето изложение) точно такава е моята цел – да обезценя публично усилията на даровитите хора. Правя го не от злоба, а от хуманни съображения, които ще изясня след малко. Сега ще се спра на начините, по които го правя.

В това отношение съм истински артист. Винаги импровизирам и много рядко се повтарям. Аз съм общителен човек – познавам всички и всички ме познават. Имам авторитет, думата ми тежи. Да си саботьор за едно лято е лесно, трудно е да саботираш години наред, без да те хванат. Какво правя аз, когато прочета добра книга? Веднага търся среща с автора, когато обикновено познавам лично. Ако е дебютант, го оставям на мира, защото е твърде опасно да разпердушиниш талантлив дебютант, рискуваш да настроиш хората срещу себе си. С талантливите дебютанти се заемам по-късно, когато позаякнат и вече е назряла онази българска нагласа да се резне главата на някой самозабравил се талант.

Та значи, харесвам аз новата книга на някой утвърден автор, търся среща с него и му казвам какво мисля за нея. После казвам на всички останали точно обратното – каква слаба книга е написал той. Когато тази информация стигне до автора, той не може, а и не иска да повярва, че хората са способни на такава подлост, и много често решава, че човекът, който му е донесъл тази информация, е интригант. Така аз заличавам следите си и създавам обществена нагласа срещу една хубава книга. Думата ми се чува, защото аргументите, с които разполагам във вреда на произведението, са добре обмислени.

В редките случаи, когато на хоризонта се появи някоя наистина значима книга, аз постъпвам иначе. Мълча за нея. Ако поискат мнението ми, се усмихвам снизходител-

но и дори леко намигвам на своя събеседник, който знае, че винаги имам мнение и след като не си правя труда да го оглася, нещата не са наред. Така, от една страна, аз обезценявам въпросната книга, от друга, трупам червени точки като човек, който щади авторите.

Стратегията на премълчаването е добра, но не достатъчно. При появата на някоя значима книга аз, освен че мълча за нея, правя още нещо – пиша хвалебствена рецензия за някой буламач на приближен до мен писател. Хората от гилдията веднага разбират, че си кривя душата, но ми прощават, защото знаят, че съм приятел с автора. Тук аз също трупам точки като човек, който рискува своя авторитет заради приятел. Голямата ми цел обаче е друга – да отклоня и преместя вниманието на широката публика от значимата книга на талантливия автор към лошата и незначителна книга на моя човек. По този начин мълчанието ми за значимата книга придобива мощ и нанася реални щети.

Видно е, че аз рядко пиша отрицателни рецензии. Правил съм го два пъти. Целта ми беше да довърша двама талантливи писатели в края на тяхната кариера. Исках да бъда сигурен, че няма да си стъпят повече на краката. И в двата случая постъпих по следния начин. Обадих се на двамата уважавани автори и ги помолих да ми дадат книгите си за рецензия. Бих могъл да ги поискам от издателствата, каквато е обичайната практика, но аз ги поисках от тях.

Дълбоко в себе си всеки добър автор знае доколко е сполучил с новата си книга. Тези двамата бяха добри автори в залеза на своята кариера и бяха доста нервни.

Людмил Тодоров (1955 г. – 2023 г.) е кинорежисьор, сценарист и писател. Роден е в Горна Оряховица на 12 януари 1955 г. Завършва английската гимназия „Гео Милев“ в Русе, а през 1982 г. – ВИТИЗ „Кръстьо Сарафов“ със специалност „Кинорежисура“ в класа на Георги Дюлгерев и Младен Киселов.

Режисьор и сценарист е на филмите „Миграцията на паламуда“ (2012), „Шивачки“ (2007), „Емигранти“ (2002), „Двама мъже извън града“ (1998), „Приятелите на Емилия“ (1996), „Любовното лято на един лъохман“ (1990), „Бягащи кучета“ (1989), „Цветове в тъмнината“ (1987). Като актьор играе в „Парчета любов“ (1989), „Мера според мера“ (1981), „Живот до поискване“ (1987).

Автор е на книгите „Да изгубиш Мечо Пух“ (1988), „Хроника на една любов“ (1993), „Хроника на едно пропадане“ (2000), „Разкази“ (2012), „Разглобено лято“ (2014), „Скептици“ (2013), „Шлеп в пустинята“ (2013), „С череша се задава косът“ (2016), „Смяна на оптиката“ (2022). През 2021 г. сборникът му „Избрани разкази“ е публикуван от американското издателство „Аксентс“.

„През последните – вече станаха доста – години, се занимавам само с писане, с литература. Много често обаче двете преливат едно в друго. Имал съм случаи, в които съм сядал да пиша сценарий, а е излизал роман или новела. Имал съм и случаи, в които съм сядал да пиша проза, а тя е ставала повод да направя филм. Двете са толкова вплетени едно в друго.

Но честно казано, към литературата изпитвам по-голям респект. И съответно на нея отделям повече вни-

След като ги помолих за автограф и казах, че ще отразя техните нови творби, те се трогнаха от моята отзивчивост и добронамереност. Прочетох книгите им и написах отрицателни рецензии за тях. Смразяващият ефект върху двамата се подсилваше от това, че ги бях помолил да ми подарят книгите лично. С този жест сякаш им казах: скъпи приятели, имам огромното желание да напиша нещо хубаво за вашите нови произведения, но ей богу, не намерих нищо хубаво в тях. Посланието ми беше повече от ясно: хайде вече спрете да пишете.

И те спряха. Години наред не са издавали нищо.

Жестоко, нали? Да, така е. Но знаете ли кое е по-жестоко? Да си напълно лишен от талант. Така стигаме до истинската, голямата цел на моите занимания. Аз помагам на всички онеправдани хора, които цял живот страдат от своето бездарие. Давам на тези хора основание да живеят. Пиша хубави рецензии за техните лоши книги и воювам срещу галениците на съдбата, които нямат нужда от моята подкрепа. Впрегнал съм своята завистлива душа в името на благородна кауза. Помагам, с каквото мога, на своите братя по съдба и точно с това се различавам от обикновените завистници.

Ще завърша с един цитат от Гьоте: аз съм онази сила, която само зло желае, а твори добро. Цитатът е неточен, но вие разбирате какво искам да кажа.

Та да се върнем на Йовков. Сами преценете дали човекът е бил прав.

Людмил Тодоров

Людмил Тодоров представя своята книга „Разкази“

мание, особено напоследък. Намирам литературата за средство за изразяване, което лично на мен ми дава по-големи възможности – да стигна по-надалече, да бръкна по-надълбоко. Киното е малко по-популярно изкуство.“ (Людмил Тодоров за „Свободна Европа“)

„Родолюбието съществува. Това може да се види много лесно и бързо, когато човек се срещне с българи, които живеят в чужбина. Те са май единствените българи, за които Родината е толкова мила. Смайващо е как те са запазили добри чувства към България в много по-голяма степен, отколкото ние, които живеем тук. Родолюбието идва от сърцето, а всичко, което идва от сърцето, е вечно.“ (Людмил Тодоров пред БТА)

Слънчева храна

Яворът символизира свободата

Листата му странно приличат на човешката длан. Сигурно и заради това чувстваме енергията му близка.

Но наред с това ни напомня колко важна е връзката с природата. Точно от нейните цикли се ръководи и нашият живот.

Но пак имаме свободата – свобода да изграждаме сами своите принципи и идеали. Да ги следваме, каквото и да се случва...

А когато усетим колебание, да потърсим явора – с поглед, с длан. Тихата му сила пак ще ни вдъхнови.

Гълъбите притежават мисленето на изкуствения интелект

Сравнението прави нова студия, публикувана от „Гардиън“. Експериментът е направен с общо 24 гълъба,

Приемаме добро и лошо

Точно танцът между онова, което ни се случва, прави живота истински красив.

Същият принцип е заложен и в природата – веднъж вали и духа, друг път слънцето ласкаво ни гали.

Просто всичко има своя смисъл и всичко може да ни научи на нещо ценно... Колкото по-отворени сме за промяната в живота си, толкова по-близки ще чувстваме и останалите. Ще трептим в тон с техните сърца.

Вътрешната ни нагласа променя света отвън

Наумим ли си нещо, то е като камъчето в обувката... каквото и да правим, все повече мислим за него! Но проблемът е, че трудно може да извадим някоя мисъл от главата си просто така, механично.

Затова е важно всеки ден, непрекъснато да се концентрираме върху нещата с добра енергия – онези, които зареждат!

Вяра и любов да носим в себе си, това ни стига... Но понякога и те са удавени в потока от тревожност. Залее ли ни безпокойство, най-добре да стихнем, да затворим очи и да си представим нещо приятно... а като изскочи то в съзнанието ни, ще се появи и в живота.

Красимир Проданов

Законът за привличането работи във всичко

И това важи както за хубавите, така и за лошите неща... Понякога го осъзнаваме трудно, но е точно така!

Просто Вселената е универсална и ние правим избора във всичко. Когато се изпълним със съмнение, то се материализира. Важи и за недоверието, два пъти повече за лицемерието.

Изчистим ли вътрешния си хоризонт, започваме да привличаме хубави неща. Затова работим върху това да няма в нас и капка съмнение. Да сме слънчеви, безбрежни... Влюбени в живота същества.

Ласкавост да има в сърцата ни

А това означава да гледаме с любов на другите, да сме готови да им помогнем.

Това прекрасно качество се проявява най-вече в дребните, направо незабележими неща. Но пък те са най-важните!

Само жест на подкрепа да е, другото сърце ще го оцени... Добавим ли към него усмивка, помощта ни става безценна.

Всяко живо същество заслужава нашето внимание. Всяко цвете се нуждае от нашата любов. Готови ли сме да им дадем благодтта и добротата си, двойно се връщат после те към нас.

на които са поставяни визуални задачи. Според учените птиците използват модел за правилно действие, близък до този на изкуствения интелект.

Екип от Университета в Айова установява, че гълъбите могат да помнят и да разпознават лица, виждат света в живи цветове, а освен това се ориентират в изключително сложни маршрути.

Според Едуард Васерман от същия университет природата е сътворила алгоритъм, който е високоефективен при разрешаване на сложни ситуации. И именно гълъбите го владеят.

Накратко

Романът „Рана“ на писателя Захари Карабашлиев е носител на отличието „Златен лъв“ за 2023 г. на Асоциация „Българска книга“ в категория „Най-добър издателски проект с най-голяма обществена значимост“. Наградата беше връчена на Захари Карабашлиев по време на официалното откриване на юбилейното 50-то издание на Международния софийски панаир на книгата от министър-председателя акад. Николай Денков. Журито определи „Рана“ като „роман за забравената българска история, която поради политически или идеологически

Акад. Николай Денков и Захари Карабашлиев

причини е останала в сянка, с принос към историческата и родовата памет, който благодарение на високата си художествена стойност ще допринесе за приобщаването на поколенията към тази част от историята и изграждане на автентична национална идентичност“.

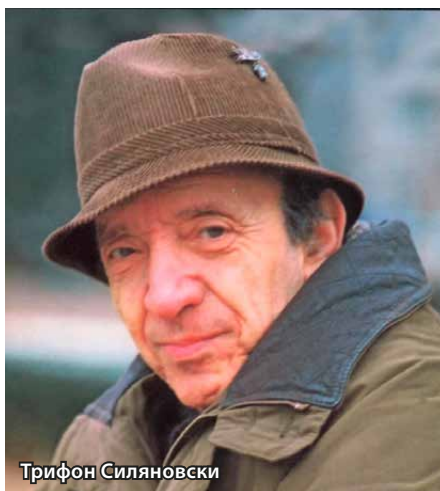
Георги Господинов е носител на новоучредената награда „Константин Кацаров“. Той получава отличие за романа „Времеубежище“ и за цялостното си литературно творчество, което носи международно признание на България. Наградата, създадена по случай 125-годишнината от рождението на проф. Кацаров, му беше връчена в Женевския университет в края на ноември.

Паметник на Кольо Фичето беше открит пред сградата на Камарата на строителите в България в края на ноември. Автор на скулптурата е Петко Арнаудов, а каменоделец е 23-годишният Иван Симеонов. Инициативата за поставянето на монумента е на председателя на Нацио-

налния клуб на строителите ветерани инж. Виктор Шарков. Тя е реализирана с дарения на членове на КСБ.

Никола Иванович Фичев, известен като Кольо Фичето, е възрожденски строител, архитект и скулптор, един от основателите на църковната и гражданската ни архитектура. Създател е на редица емблематични храмове, сгради и мостове. Той е признат за главен майстор строител (уста), след като завършва църквата „Свети Никола“ в Търново.

По случай 100-годишнината от рождението на известния музикант, юрист, философ и педагог Трифон Силяновски в Софийската опера и балет беше открита зала с неговото име. Идеята за откриването на зала „Трифон Силяновски“ е на изтъкнатия български режисьор акад. Пламен Карталов. Двамата основават Камерната опера в Благоевград. Трифон Силяновски учи история на изкуството и пиано във Виена. Завършва Държавната музикална ака-

Трифон Силяновски

демия с композиция и пиано и право в Софийския университет. Реализира много записи, които са включени в златния фонд на БНР. През 1949 г. по донос на свой колега Трифон Силяновски е арестуван и три години лежи в комунистическите концлагери Куциян, Богданов дол и Белене. По-късно е реабилитиран и работи като корепетитор в Софийската опера, музикален директор е на Камерната опера в Благоевград, преподава в Музикалната академия в Пловдив.

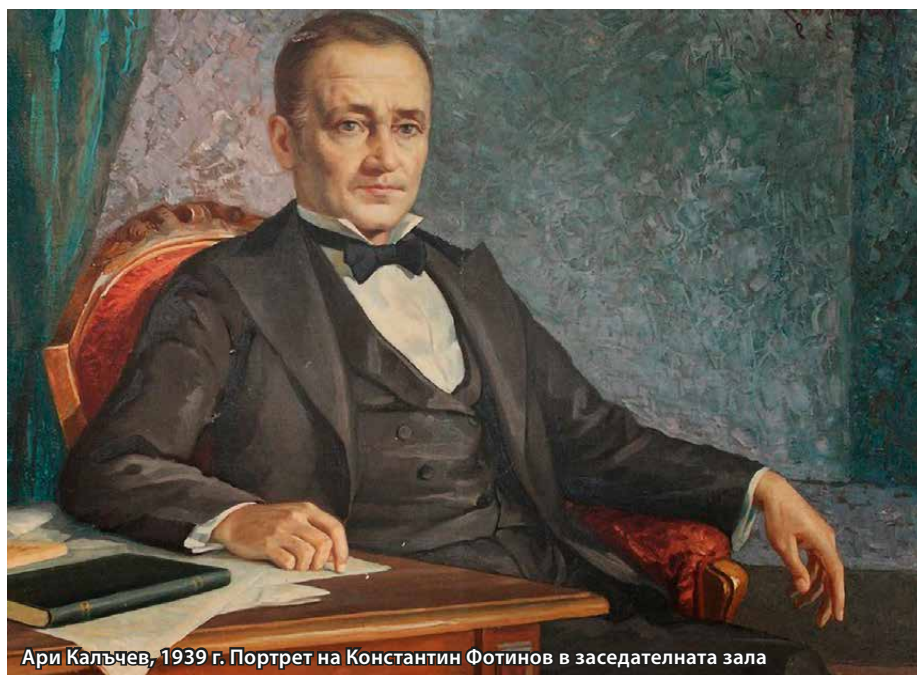
Даниела Донева

Д-р Даниела Донева е носител на наградата за млад учен „Густав Херц“ на Немското физическо дружество за 2024 г., съобщи от Софийския университет „Св. Климент Охридски“ през ноември 2023 г. Тя е наградена за изключителния си принос за изследването на свойствата на черните дупки и неутронните звезди в теориите на гравитацията отвъд Общата теория на относителността и за фундаменталните приноси към използването на компактни обекти и гравитационни вълни като прецизни проби за фундаменталната физика. Д-р Донева завършва магистратура по астрофизика и звездна астрономия и защитава докторантура по физика в Софийския университет. От 2012 г. работи в Тюбингенския университет, Германия. Носител е на Хумболтова стипендия (2012 г. – 2015 г.) и на Голямата награда „Питагор“ за млад учен на МОН за 2018 г. През 2019 г. печели престижната изследователска стипендия Emmy Noether.

Българските ученици са на последно място по математика и на предпоследно по четене в ЕС според резултатите от международния тест PISA. Тестът проверява уменията на 15-годишните ученици да прилагат усвоените знания на практика. Най-добри резултати по математика и четене имат за поредна година учениците от Сингапур, но пандемията сваля нивото на образованието навсякъде по света. Отличници по математика са Сингапур, Китай, Япония, Корея, Естония, а по четене – Сингапур, Ирландия и Япония.

Основоположникът на българския периодичен печат Константин Фотинов

Животът на българския възрожденец Константин Фотинов е нагледен пример за безкористна служба в името на родината. Безспорни са неговите заслуги за промяната в мисленето на българите. В своята преподавателска, книжовна и журналистическа дейност той се ръководи от убеждението, че просветата е главна предпоставка за политическа и духовна свобода на даден народ. В българската история К. Фотинов остава преди всичко като родоначалник на българската журналистика с издването на първото българско списание „Любословие“.

Ари Калъчев, 1939 г. Портрет на Константин Фотинов в заседателната зала

Снимка: Исторически музей – Самоков

Семейна среда и образование

Основоположникът на българския периодичен печат е роден около 1785 г. в Самоков (по това време развито занаятчийско, търговско и духовно селище) в заможно семейство на пловдивски преселници. Важна роля за неговото възпитание и образование изиграва баба му Фота, енергична, интелигентна и образована българка (учила в Русия). Тя основава в Самоков женски метох, който се превръща в средище на просветата. Именно от нея младият Константин взима фамилията Фотинов. Тя го научава да чете и пише и отрано забелязва високия му умствен потенциал. По нейна инициатива и благодарение на нейната финансова издръжка той заминава да учи в известното гръцко училище в Пловдив, където получава солидно за времето си образование. Благодарение на богатата училищна библиотека там той за пръв път се запознава с трудовете на водещите представители на Гръцкото просвещение.

Учител в Смирна

След завръщането си младежът за кратко време работи като учител в различни български селища. Въпреки увещанията на баща си да се задоми и установи в Самоков, младият Константин заминава за малоазийския град Смирна. По това време той е голям търговски и културен център с голяма българска колония. На К. Фотинов му допада религиозната и етническа толерантност, която цари в града, както и възможността да контактува с интелектуалци от различни народности. За да се издържа финансово, той се занимава с търговия, работи като коректор в местно гръцко списание, преводач и учител по гръцки език във френското консулство в града. В Смирна К. Фотинов се посвещава наново на учителската професия, защото я чувства като свое призвание. Основаното от него частно славяно-гръцко училище през 1828 г. във Френската махала се радва на голям успех поради високото качество на образованието, което взискателният

К. Фотинов предлага на своите ученици, чийто брой две години по-късно стига 200. Те изучават български, гръцки, френски, аритметика, история и география. В училището К. Фотинов първи измежду възрожденските учители прилага т. нар. взаимоучителен метод, внесен от Запад, където е познат под името Бел-Ланкастърски, на името на двамата британски педагози Ендрю Бел и Джоузеф Ланкастър.

Книжовна дейност

К. Фотинов е убеден, че едно от главните условия за получаване на качествено образование е наличието на учебници. За тази цел той написва и отпечатва учебник по география „Землеописание“, като за основа му служат гръцки книги. Макар да издава „Гръцка граматика“ и „Българо-гръцки разговорник“, предназначени за българци, които искат да усвоят гръцкия език, той пропагандира нуждата от изучаване на майчиния език в българското училище. При подготовянето на своя обемист „Българо-руско-гръцки речник“ от 856 страници, който така и не успява да издаде, К. Фотинов се

Корица на пробния брой на първото българско списание „Любословие“, Смирна, 1842 г. Редактор и издател – Константин Фотинов

стреми да изчисти българския език от турцизми и гърцизми, въвеждайки църковнославянски, новобългарски и руски думи: „изкуство“ (мурафет), „час“ (сахат), „намерение“ (ниет), „способ“ (колай), „състояние“ (хал), „корабля“ (гемия) и др.

„Любословие“ – първото българско списание (1844 – 1846)

Работейки като учител, К. Фотинов е обезпокоен от невежеството на българите, липсата на интерес към по-високо образование. Подобно на западноевропейските просветители, той издига в култ образованието като най-мощното средство за просперитета на даден народ и е убеден, че всеки образован човек и народ е способен да изкове своята собствена съдба. Ръководейки се от примера на сърбите и гърците, които имат периодичен печат още от края на 18. в., българският родолюбец решава да издава списание на български език с цел да помогне за духовния напредък на своите сънародници и да повдигне тяхното национално самочувствие.

За тази цел през 1842 г. родолюбивият българин подготвя и издава в 32 страници т. нар. „пробен брой“ на замисленото от него списание, озаглавен „Любословие, или периодическо списание разних ведений“. В него той посочва основните цели, които си поставя: да запознава българите с най-важните събития в Европа и да публикува полезна информация от всички сфери на живота.

Тъй като издаването на списанието не е по силите само на един човек и изисква огромни материални средства, К. Фотинов тръгва из българските земи, за да търси сътрудници, абонати и да събира доброволни пожертвования. Чак след като получава значителна финансова помощ от цариградския търговец хаджи Рали Мавриди, той се решава да отпечата първия брой, който излиза през април 1844 г. в град Смирна. Тиражът на списанието е около 500 екземпляра и се разпространява в Браила, Одрин, Одеса, Шумен, София, Търново, Пловдив, Самоков, Котел и др.

По оформление новото периодично издание наподобява популярното гръцко списание „Съкровищница на полезни знания“. Значителна част от материалите в „Любословие“ са

превод на статии от чуждестранни списания и вестници, издавани в Смирна, както и от руски учени (Юрий Венелин). За сътрудници на „Любословие“ са привлечени Васил Априлов, Гаврил Кръстевич, Никола Тъпчилещов, Никола Касапски.

В предисловието К. Фотинов посочва, че „Любословие“ е научнопопулярно и общообразователно списание с просветителски замисъл. Затова основното послание, което то носи, е „Четете, трупайте колкото може повече знания“. С основание К. Фотинов може да бъде наречен последовател на Паисий Хилендарски, защото, подобно на него, иска да пробуди българите от многовековния им сън. Следвайки примера на Хилендарския монах, той се „провиква“ от страниците на списанието: „Българе благочестиви и православни, до кога ще спите този дълбок сън, без учение и в неведение!“.

По съдържание „Любословие“ има енциклопедичен характер, защото помества материали от всички сфери на човешкото познание – история, география, естествени науки, физика, химия, медицина, ботаника, практическа информация от областта на земеделието и търговията, сведения за новите научни открития, придружени с илюстрации. В списанието българският читател се запознава с термини като „компас“, „барометър“, „капитал“, „химик“, „планети“, „термометър“, „астрономически“ и др.

Централно място в списанието заемат историята и географията. Освен материали за славянските народи, в изданието има богата информация за различни народи и държави, препечатвана от чужди списания. К. Фотинов се стреми да направи разбираеми и достъпни за възрожденския българин идеите на Западноевропейското просвещение. Чрез публикуването на откъси от съчинения на двама от водещите представители на Американското просвещение, Бенджамин Франклин и Томас Джеферсън, К. Фотинов иска да внуши на читателя какви качества трябва да притежава модерният човек – трудолюбие, упоритост, постоянство, чувство за дълг и достойнство.

В „Любословие“ К. Фотинов излага своите възгледи за възпитанието и отглеждането на децата. Училището трябва да се превърне в място, заредено с положителни емоции, а не да

Паметник на Константин Фотинов в Самоков

бъде атмосфера на стрес и уплаха. Детето трябва да бъде активен участник в учебния процес и не бива да бъде наказвано. Българският родолюбец смята, че водеща роля в нравственото възпитание на децата и оформянето на техния мироглед, освен свещениците и учителите, трябва да играе майката, която според него е главна опора на семейството и защитник на обществения морал. Затова той пропагандира нуждата от девическо образование.

Списание „Любословие“ се радва на голям интерес както от българите, така и от руските слависти Измаил Срезневски и Осип Бодянский. Информация за неговата поява стига и до чешките земи, защото чешкият литературен историк Павел Й. Шафарик моли Осип Бодянский да му изпрати броеве от него.

За съжаление, списание „Любословие“ има кратък живот. То съществува само две години – в началото на 1847 г. излиза последната, 24-та книжка, за декември 1846 г. По-нататъшното му издаване се оказва невъзможно поради липса на средства, защото хаджи Рали Мавриди отказва финансовата си подкрепа. Въпреки това още тогава неговото значение за духовното пробуждане на българския народ е високо оценено. Благодарение на списанието в българския език навлизат много нови термини, а чрез неговите разнообразни по тематика публикации много българи се „докосват“ до постиженията на западноевропейската култура и наука. Затова с пълно основание проф. Иван Шишманов, един от биографите на Константин Фотинов, нарича списанието един от най-важните паметници на Българското възраждане.

д-р Красимира Мархалева

На гости на чешкия президент

Замъкът в Лани. Поглед от парка

Малко история

Историята на замъка започва през далечната 1589 г., когато тогавашният Хабсбургски император и чешки крал Рудолф II закупува земите на днешния дворцов ареал за 7000 чешки гроша от чешкия аристократ Иржи Боржита и те стават част от кралското имение Кршивоклат. Не след дълго императорът нарежда да построят на мястото на издигащата се дървена крепост в ренесансов стил едноетажен замък, който служи за ловна резиденция на него и неговите наследници Матиаш и Фердинанд II. Историята на замъка е особено драматична през 17. в. По време на Тридесетгодишната война (1618 – 1648) той е плячкосан и част от интериора е сериозно повредена от шведските войски (изпочупени са 668 рамки на прозорци и 71 врати). В края на войната замъкът за кратко служи за военна квартира на един от императорските генерали, по-късно е използван и за болница. През 1685 г. император Леополд I продава на един от най-богатите аристократи по онова време, граф Арнощ Йозеф Валдщайн, имението Кривоклат, в което влиза и замъкът в Лани, за 400 000 златни гулдена, за да напълни празната държавна хазна. През 1734 г. замъкът преминава във владение на аристократичната фамилия Фюрстенберг след сватбата на Мария Анна Валдщайнска с граф Йозеф Вил-

хелм Арнощ Фюрстенберг. По време на Наполеоновите войни замъкът за кратко време се използва за военна болница. От края на 18. и през целия 19. век замъкът претърпява значителни преобразования – издигнат е втори етаж, дворцов параклис, свързан със замъка посредством закрит коридор. Градината с розови насаждения се превръща в голям парк в английски стил, който значително се разширява през 19. в., а в западната му част е построена оранжерия с палми.

Замъкът в Лани – президентска резиденция

След създаването на Чехословакия

и избирането на Т. Г. Масарик за неин президент започва да се обсъжда възможността за президентска резиденция. Още през есента на 1919 г. по-голямата дъщеря на Т. Г. Масарик Алице Масарикова се обръща с молба до президентския канцлер Пршемишъл Шамал да се намери подходящо място извън Прага, където нейният баща да пребивава през пролетта и лятото. През 1920 г. изборът пада върху замъка в селището Лани заради близостта му до столицата. Всъщност замъкът е официално отчужден от Чехословашката държава още през 1919 г., съгласно приетия Закон за конфискация на имущество то на тези аристократи, известни с „враждебното си отношение към републиката“. Т. Г. Масарик обаче не иска да живее в конфискуван замък, затова на 15 юли 1921 г. чехословашката държава го откупува от граф Максимилян Егон III Фюрстенберг за сумата от 25 млн. крони. Оттогава замъкът е официална резиденция на чехословашките, а след 1993 г. на чешките президенти.

Замъкът се превръща в любимата президентска резиденция на Т. Г. Масарик, който живее в него почти през цялата година и се връща в Прага само при крайна необходимост. В замъка той приема на официална аудиенция членове на чехословашките правителства (най-често външния министър и негов наследник Едвард Бенеш), чуждестранни политици

Интериорът на параклиса

и държавни глави, между които австрийския президент Михаел Хайниш (1921), югославския крал Александър I Караджорджевич (1922), българския цар Борис III (1929) и др. След доброволното си оттегляне от президентския пост през 1935 г. Т. Г. Масарик остава да живее в замъка до смъртта си през 1937 г.

Поради скромния начин на живот на първия чехословашки президент и сравнително доброто състояние на замъка в техническо отношение, преобразованията в него, в които главна роля играе словенският архитект Йосип Плечник, са главно в интериора – на приземния етаж се помещават административните помещения, на първия етаж представителните салони, на втория личните покои на президента и неговото семейство, а на третия стаите за гости и жилищата на служителите. Построени са нова канализация и водопроводи, инсталирани са модерни бани и асансьор, прокарана е пряка телефонна и телеграфна връзка с Прага. На мястото на ловните трофеи и мебелите, които фамилията Фюрстенберг отнася със себе си, в коридорите и помещенията са поставени фотографии с антични мотиви и нова мебелировка.

По идея на Й. Плечник още през 1921 г. в парка е издигнат фонтан с пет лъвски бронзови глави, олицетворяващи главните области на новосъздадената Чехословашка република – Бохемия, Моравия, Силезия, Словакия и Подкарпатска Рус. От всяка глава тече вода, която се влива в общ, шести чучур, символизиращ единството на държавата. По настояване на главния архитект край портите на замъка е издигнат паметник на загиналите в Първата световна война чехи.

По време на комунистическия режим паркът става недостъпен за обикновени хора (с изключение на времето на президента Лудвиг Свобода). По времето на първия комунистически президент Клемент Готвалд в него е построена малка беседка за неговата внучка, която посещава местното училище. Замъкът претърпява значителна реконструкция. Появяват се киносалон, сауна, малък плувен басейн, всяка спалня е снабдена с баня, прокарано е електрическо отопление, подменя се мебелировката в унисон с тогаваш-

Голямата гостна и музикалният салон

ната епоха. Промените в интериора след 1989 г. са дело преди всичко на първите дами.

През 2000 г. (по времето на президента Вацлав Хавел) замъкът отваря врати за посетители по случай 150 години от рождението на Т. Г. Масарик, а 6 години по-късно по случай 85-годишнината от превръщането му в президентска резиденция. По време на президентите Вацлав Хавел и Вацлав Клаус в замъка гостуват множество височайши гости, сред които словашкият президент Михал Ковач, немският му „колега“ Роман Херцог, държавният секретар на САЩ Мадлин Олбрайт, полските президенти Александър Квашневски и Лех Качински, българският държавен глава Георги Първанов и др.

Разходка из замъка

Достъпни за посетителите са представителните помещения на първия етаж. Обиколката започва от красивото, покрито с мрамор преддверие. Изкачвайки се по красивите стълбища, най-напред се озоваваме в голямата гостна и музикалния салон, който по времето на Т. Г. Масарик е служил за прожектиране на филми два пъти седмично и за частни концерти. Именно тук, в продължение на три дни (15 – 17 септември 1937 г.) около 60 000 души идват да си вземат последно сбогом с първия чехословашки президент. Продължаваме към т. нар. „Синя столова“, използвана за държавни банкети. Богато украсеният ѝ интериор до голяма степен напомня времената на фамилията Фюрстенберг. Следващото

помещение е залата за аудиенции, която по времето на фамилията Фюрстенберг е била главният дворцов салон, украсен по френски образец, комбинация на класически стил и рококо. По времето на Т. Г. Масарик единствено тук е запазен бароковият стил в мебелировката. Днес помещението е известно като „Жълтия салон“ заради златистожълтия цвят на столовете и тапетите, поставени по нареждане на Густав Хусак. Едни от най-ценните експонати в тази зала са поставените след 1989 г. пет картини, изобразяващи членове на Хабсбургската династия. От „Жълтия салон“ се озоваваме в библиотеката, чиято красива мраморна камина припомня времената на фамилията Фюрстенберг. По времето на Т. Г. Масарик това помещение има съвсем друг облик – то е пълно с множество библиотечни рафтове. Именно тук на 14 декември 1935 г. президентският канцлер Пршемисъл Шамал прочита, в присъствието на премиера Милан Ходжа, председателя на парламента Ян Малипетър, председателя на Сената Франтишек Соукуп и членове на семейството на Т. Г. Масарик, акта на неговата абдикация от президентския пост. Следва работният кабинет, който днес се използва за официални срещи. Обиколката завършва с т. нар. „Салонче на Масарик“, което членовете на фамилия Фюрстенберг са използвали за столова, а след 1921 г. служи за работен кабинет на президентския канцлер.

д-р Красимира Мархалева
по материали от Клементинум

Людмил Тодоров

(12.01.1955 – 22.11.2023)

Людмил Тодоров в Прага, 2014 г.

В края на ноември напусна този свят българският кинорежисьор, сценарист и писател Людмил Тодоров. Българската общност в Чехия имаше възможност да се запознае отблизо с него и с неговото творчество по време на Дните на българската култура през 2012 и 2014 г., организирани от сдружение „Възраждане“. Бяха проектирани филмите му „Емигранти“ и „Миграцията на паламуда“ и беше представена книгата му „Разкази“ (изд. „Жанет 45“).

„Людмил само на пръв поглед беше вълк единак, докато вътрешно беше активен и много ангажиран с каузата за духовното оцеляване и съпротива във всякакви форми. Темата, която вълнува Людмил във всичките му произведения, е сблъсъкът на човека

с неговата съдба – сблъсък понякога мек и романтичен, друг път оголен и остър, трети път смешен и ироничен. Както в онова негово ранно актьорско превъплъщение, героите му не са в главните роли, а все някъде встрани, аутсайдери или несретници, влюбени и разочаровани, неадаптивни и изпълнени с въпроси.“ (Петя Александрова)

„Отиде си Людмил Тодоров. Загубихме един от най-важните автори на съвременното българско кино и литература. Имах огромния подарък от съдбата да го познавам лично и да сме приятели. Филмите му, особено от 90-те, са много точен портрет на времето, от тези, дето си казваш „колко хубаво, че го има това“, за да остане нещо сериозно, за да се види, че някой е търсил нещо по-високо, а и да се спасяваме в атмосфера, която е ярна и сочна и която си пазим и не си даваме, защото вече не съществува. Книгите на Людмил се отличават със свръхнаблюдателността на погледа му, който има дарбата да преодолява натурата и да стига до сърцевината, до същественото за човешката природа, да задава неудобни и важни въпроси, като да речем, за ролята на истината в отношенията между хората. Иска ми се повече хора да четат и препрочитат книгите му, защото са много богати, честни и благородни. Светла памет за Людмил.“ (Кирил Златков, художник, оформител на 5 от книгите на Людмил Тодоров)

Абонамент

Интересува ли ви животът на българите в Чехия, България и в целия свят?

Абонирайте се за списание „Българи“, подкрепете своето българско списание! „Българи“ е едно от най-представителните списания на българската общност.

Годишният абонамент за 6 броя е само 240 Kč. Средствата можете да изпратите на сметката на сдружението **2201279334/2010** или по пощата на адрес: Vazraždane, Vocelova 3, 120 00 Praha 2.

Обадете ни се на GSM 777 196 322 или ни пишете на e-mail balgari@atlas.cz

За контакти: Vazraždane Vocelova 602/3, 120 00 Praha 2 Тел.: +420 777 196 322 balgari@atlas.cz, www.blgari.eu Facebook: Balgari Vazraždane

брой 6/2023 *Българи*

Издател:

Гражданско сдружение „Възраждане“, „Воцелова“ 3, 120 00 Прага 2

Адрес на редакцията:
Vocelova 3, 120 00 Praha 2

„Българи“ излиза с финансовата подкрепа на Министерството на културата на Чешката република

Регистрационен номер в Министерството на културата на Чешката република: E 13282

ISSN 2336-8365

Главен редактор:

Мария Захариева

Редакционен екип:

д-р Красимира Мархалева, Красимир Проданов, д-р Десислава Вилимовска

Коректор: д-р Десислава Вилимовска

Сътрудници:

Пламен Тотев, Даниела Горчева, д-р Димана Иванова, Златна Костова, Здравка Славова, Деница Проданова, Сирма Зидаро-Коунова, Наталия Бояджиева, Васил Самоковлиев, Асен Милчев, Георги Георгиев, Диляна Анастасова, Раиса Андонова-Шурм

Дизайн: Владислав Цонев

Година 21, брой 6/2023

e-mail: balgari@atlas.cz
www.blgari.eu

Печат: TISKAP s.r.o.

Цена: 30 крони

Годишен абонамент: 240 крони

Всички права запазени

Това издание или отделни негови части не могат да бъдат размножавани, публикувани и/или предавани по електронен, механичен, фотокопирен или друг начин, както и въвеждани в информационни системи, включително компютърни, без изрично писмено съгласие от издателя – Vazraždane

Позицията на редакцията може да не съвпада с мнението на авторите на публикуваните материали. Авторите отговарят за авторството на своите текстове.

Balgari

Periodikum bulharské menšiny v České republice
Časopis je vydáván s finanční podporou Ministerstva kultury České republiky

Balgari 6/2023

Adresa redakce a tel. spojení:

Vocelova 3, 120 00 Praha 2
221 419 838, 777 196 322
balgari@atlas.cz, www.blgari.eu

Ročník XXI

Periodicita: 6

Náklad: 500 výtisků

Místo vydávání: Praha

Číslo vydání: 6/2023

Evidenční číslo: MK ČR 13282

ISSN 2336-8365

Vydavatel: Vazraždane, Vocelova 3
120 00 Praha 2, IČO 26544229

Copyright: ©Vazraždane

Сдружение „Възраждане“
Коледен концерт, Рудолфинум – Сукова зала, 22.12.2023 г.

Литературна среща с Димана Иванова
4.12. 2023 г., Дом на националните малцинства

Танцов състав „Пирин“

Семинар по български народни танци, 7. 10. 2023 г., клуб „Рубин“, Бърно

„Вавилонфест“, 8 –16.09.2023 г., Бърно

